

Mediació en conflictes ambientals

Xavier Carbonell (ARC Mediació Ambiental – ICTA / UAB - IDT)

Milena Prokopljevic (UB – ICTA / UAB)

Marina Di Masso (ICTA / UAB)

Conxa Puebla (Cap del Servei d'Assistència Jurídica Local – Diputació Barcelona – ICTA)

Louis Lemkow (Director de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals – UAB)

Resum

La mediació ambiental es presenta com a una oportunitat en la gestió d'alguns conflictes on la problemàtica en disputa té a veure amb la qualitat de vida de les persones i/o les condicions ambientals. Actualment no existeixen pràcticament serveis de mediació especialitzat en aquest camp i, en canvi, es confirma que a Catalunya hi ha conflictes ambientals que es gestionen amb mirada medidora (a diferents nivells) sense que ni s'hagin sistematitzat les aproximacions ni s'hagi desenvolupat un protocol específic com a procés de mediació en l'àmbit del medi ambient.

Alguns dels conflictes ambientals pertanyen a l'àmbit privat però la gran majoria provenen del desplegament de polítiques públiques sectorials o territorials i impliquen accions col·lectives, interessos supraindividuals i en ocasions difosos. Més enllà de l'àmbit sectorial propi, aquestes són algunes de les especificitats que s'estudien en aquest capítol i que ens porten a analitzar la idoneïtat i el potencial de la mediació en un àmbit on pesen molt els aspectes procedimentals i on té teòricament molt de pes la participació pública en l'adopció de decisions que afecten el medi ambient.

El fet que en altres països estiguin consolidats serveis de mediació ambiental ha fet que ens interessem per aquest camp amb caràcter prospectiu i a partir de les poques experiències sistematitzades que hi ha fins ara, es valori la pertinència i l'interès d'aquestes mediacions emergents.

Paraules clau

Mediació ambiental, conflictes ambientals, *soft law*.

Índex

- 1 Introducció
 - 1.1 Trets específics de la mediació en l'àmbit del medi ambient
 - 1.2 Referències a estudis i dades comparatives
 - 1.3 L'estat de la qüestió a Catalunya
 - 2 Dificultats de l'anàlisi quantitativa en aquest àmbit
 - 2.1 Característiques de l'estudi
 - 2.2 Indicadors
 - 3 Anàlisi qualitativa
 - 3.1 Escenaris de conflicte i d'intervenció
 - 3.1.1 Grup de discussió
 - A. Concepte de mediació ambiental
 - B. Conflictes susceptibles a la mediació mediambiental
 - C. Límits de la mediació
 - D. Regulació de la mediació. La mediació com a una eina útil per a descomprimir el sistema judicial
 - 3.1.2 Entrevistes
 - 3.1.2.1 Sobre l'organització del servei de mediació
 - 3.1.2.2 Sobre els procediments
 - 3.1.2.3 Perspectives de futur
 - 3.2 Diagrames de processos
 - 3.3 Casos
 - 3.3.1 Pla zonal de cabals de manteniment a l'alt Ter
 - 3.3.2 Cartes del paisatge
 - 3.3.3 Usuaris recreatius a la conca de l'Ebre
- 4 Prospectiva
 - 4.1 Possible evolució dels conflictes
 - 4.2 Adequació de la mediació
 - 4.3 Mediació ambiental jurídica
- 5 Conclusions
 - 5.1 Trets de la institució de la mediació en medi ambient
 - 5.2 Perfil del mediador
 - 5.3 Recomanacions
- 6 Bibliografia
 - Bibliografia complementària
- Notes

1 Introducció

1.1 Trets específics de la mediació en l'àmbit del medi ambient

Segons Mitchell (1999) per abordar els conflictes que sorgeixen en la distribució dels recursos o entre els diferents interessos relacionats amb el medi ambient, existeixen quatre enfocaments: 1) el polític; 2) l'administratiu; 3) el judicial; i 4) la gestió alternativa de conflictes, que es poden utilitzar sols o combinats. Dins la gestió alternativa de conflictes (que inclou la negociació, l'arbitratge, etc.), la mediació és una de les possibles eines a la qual podem recórrer per a la gestió dels conflictes ambientals.

Per conflicte ambiental entenem un tipus particular de conflicte social on la problemàtica en disputa té a veure amb la qualitat de vida de les persones o les condicions ambientals. El CADS (2003) els anomena *conflictes socials de comportament ambiental*. En ells existeix una controvèrsia explícita (d'informació, interessos o valors) en relació amb la qualitat de vida de les persones o les condicions ambientals, que ocorre entre almenys dos grups interdependents que persegueixen metes aparentment incompatibles i les opinions, decisions o conductes d'un grup afecten l'altre grup.

Per mediació ambiental entenem la intervenció en un conflicte d'una tercera part neutral que, mitjançant diferents tècniques, ajuda les parts implicades a gestionar i resoldre la seva disputa, on el conflicte té un o més dels següents trets, que el caracteritzen com un conflicte ambiental:

- fòrums múltiples per a la presa de decisions
- involucren accions col·lectives (interorganitzacionals, en oposició a interpersonal).

- els interessos i drets en presència sovint són de tipus supraindividual (col·lectius o difosos).
- multiparts
- complexitat temàtica
- complexitat tècnica i incertesa científica
- desigual distribució de poder i recursos (per a la negociació)
- el procés es desenvolupa en l'àmbit públic
- afecta actors que no estan presents.

1.2 Referències a estudis i dades comparatives

Les referències teòriques sobre mediació ambiental són fonamentalment d'origen internacional, concretament bibliografia anglosaxona i llatinoamericana (Buckles, 1999; Lewis, 1996; Napier, 1998). A Catalunya, en canvi, no s'han trobat estudis específics sobre la temàtica més enllà d'alguns elements introductoris (CADS 2003) i d'altres esforços de conceptualització fets en l'àmbit formatiu a partir d'experiències pràctiques¹. En aquest sentit, com a part del projecte del Llibre Blanc de la Mediació a Catalunya, el grup de mediació en medi ambient té l'oportunitat de construir els antecedents per a les futures investigacions en aquest àmbit.

Per altra banda, l'anàlisi sobre els conflictes ambientals des de diverses mirades –la politologia (González, 2000; Villasante, 2000), la psicologia ambiental (Corraliza i Gilmartin, 1996), l'ecologia política (Martínez-Alier, 2004 ; CADS, 2010), la socioecologia (Folch, 1999), l'antropologia ambiental (Milton, 1993 i Townsend, P. 2000) i la sociologia ambiental (Lemkow, L2002)– és molt ampla.

Algunes de les idees principals que sorgeixen de la recerca bibliogràfica sobre conflictes ambientals i mediació mediambiental són les següents:

- El coneixement es basa en una reflexió conceptual amb poques dades empíriques.
- El camp de la mediació ambiental en el seu conjunt pateix d'una manca d'evidència estadística sobre els beneficis de la intervenció en termes d'estalvi de costos i temps, i d'un desconeixement sobre els beneficis i valors afegits de la intervenció en disputes amb un fort component tècnic.
- La major part de la literatura (fonamentalment anglosaxona) sobre mediació ambiental manté que existeixen característiques de les disputes ambientals que incrementen la complexitat de la mediació ambiental.
- Existeixen pocs estudis que demostrin de manera concloent elements comuns en les mediacions ambientals.
- Respecte als conflictes amb poca probabilitat de ser mediats, la literatura fa èmfasi en la qüestió de la moral i els valors com a principals elements limitadors.
- Existeix consens a la literatura al voltant de la importància que té el fet que els temes estiguin prou madurs per tal de garantir una mediació amb èxit, així com sobre la necessitat que les parts estiguin disposades a abordar els temes que conformen el cos del conflicte.
- La informació respecte als actors que han participat i/o participen en mediacions ambientals és escassa o poc accessible.
- És molt important que les persones amb l'autoritat d'aplicar les decisions acordades participin directament en el procés de mediació.
- Sol ser una especificitat en els casos de mediació mediambiental l'existència d'incentius per estimular la participació de les parts en el procés.
- Els conflictes ambientals són molt més que simples disputes per la propietat o gestió d'un recurs.
- Són conflictes de caràcter transdisciplinar i elevat grau de complexitat.

1.3 L'estat de la qüestió a Catalunya

La recerca bibliogràfica i empírica en el marc de l'elaboració del Llibre Blanc ens ha dut a agrupar els conflictes ambientals a Catalunya en dos grans blocs, atenant a

la seva escala geogràfica i administrativa. Cal distingir entre *conflictes de caire local* (escala micro) i *conflictes supralocals* (escala macro), perquè les possibilitats d'implementació de la mediació són diferents en cada cas. Atès el seu caràcter preferentment privat, els conflictes ambientals que es donen en l'àmbit local són susceptibles de ser resolts mitjançant processos de mediació. En canvi, el caire públic dels conflictes ambientals supralocals dificulta l'acompliment de les bases d'un procés clàssic de mediació com veurem més endavant.

La categorització dels conflictes ambientals en conflictes d'escala micro i d'escala macro porta associada una segona distinció que, alhora, influeix en les possibilitats de mediació. Es pot dir que en els conflictes locals les agressions al medi ambient i a la comunitat provenen de l'interior d'aquesta. D'altra banda, els conflictes ambientals de caire supralocal porten associats, en la majoria de casos, la denúncia d'una agressió externa a la comunitat.

Exemples de conflictes ambientals locals són queixes en relació amb vegetació que envaeix la via pública, solars abandonats, brutícia derivada de donar de menjar a petits animals, camins rurals tallats o sorolls. En aquests casos, les parts en el conflicte són dos o més membres de la mateixa comunitat i sovint el rerefons és un problema previ de relació entre veïns, motiu pel qual l'impacte del conflicte queda molt reduït i s'incrementen les possibilitats de gestió. La recerca empírica duta a terme en el marc de l'elaboració del Llibre Blanc² mostra que, en tant que veïnals, quan aquest tipus de conflictes ambientals segueixen un procés formal de mediació amb la intervenció de mediadors professionals, ho fan des de l'àmbit comunitari. Quan no segueixen cap procediment formal són normalment els tècnics de medi ambient municipals els que gestionen els conflictes i, en canvi, no segueixen cap protocol de mediació. Les intervencions de resolució en aquests casos passa simplement per fer d'intermediaris entre els particulars implicats.

En l'àmbit supralocal, en els darrers anys s'ha donat un esclat de conflictivitat espacial al territori català (Nel-lo, 2003, p.12). El denominador comú de l'ús i gestió del territori és l'element central que permet a l'autor caracteritzar com a tals els conflictes territorials que analitza³. Segons Nel-lo, la proliferació de conflictes es deriva d'una insatisfacció en la determinació dels usos del sòl per a la ubicació de determinats elements. Tal com s'ha assenyalat anteriorment, es tracta de casos en què es dona una reacció local a intervencions generalment provinents de l'exterior de la comunitat. Si bé la conflictivitat territorial obeeix fonamentalment a raons de caràcter estructural (dinàmiques supralocals d'integració econòmi-

ca i social), l'autor atorga una importància creixent a les característiques específiques del lloc afectat per una intervenció. El caràcter local de la reacció estaria vinculat a allò que Nel·lo reivindica com el renaixement del lloc i la vindicació de la identitat (2003, p.13).

Segons Pol *et al.* (2006), les tipologies més susceptibles de generar conflictes ambientals a escala macro a Catalunya són aquelles relacionades amb (1) residus, (2) infraestructures, (3) energia i (4) pressió urbanística. Quant a la seva distribució territorial, són més comuns a les zones perifèriques de les ciutats que en zones estrictament urbanes, i en àrees industrials més que agràries. Respecte als agents majoritàriament involucrats són (1) l'Administració local, (2) les empreses privades i (3) el govern català. També resulta una bona caracterització de la situació actual la que cada any fa la Societat Catalana d'Ordenació del Territori a través de l'anuari (2009).

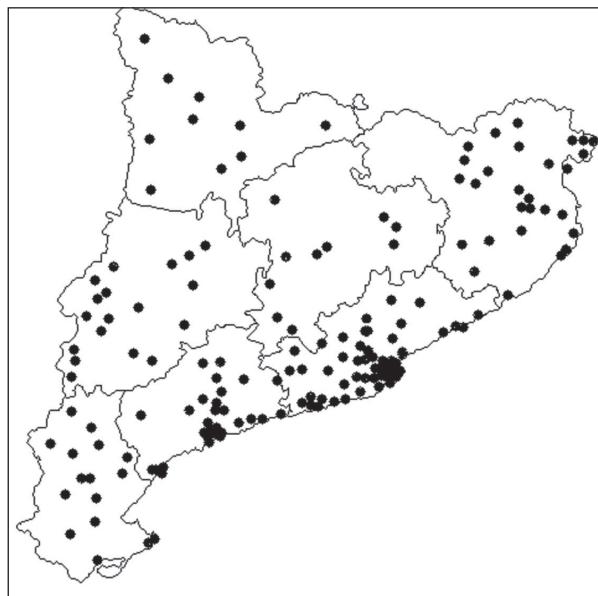
Serveixi com a mostra d'allò que ens podem trobar en el terreny de la conflictivitat ambiental a Catalunya el següent llistat de casos i exemples: la instal·lació d'infraestructures energètiques (parcs eòlics, centrals de cycle combinat, línies elèctriques d'alta tensió, macrocentrals solars, centrals nuclears); la instal·lació d'infraestructures de gestió de residus (abocadors, incineradores, eco-parcs); el planejament urbanístic (diferents construccions: polígons industrials, urbanitzacions, hotels, camps de golf, ports esportius, pistes d'esquí); la construcció d'infraestructures de comunicació (trens d'alta velocitat, eixos viaris, ampliacions d'aeroports); la gestió de recursos naturals (transvasaments); fenòmens de contaminació (de l'aire, de l'aigua, del sòl; abocaments d'origen ramader, d'origen agrícola); catàstrofes naturals (incendis forestals).

L'any passat, al març de 2009, les entitats ecologistes, a través de la Federació d'Entitats Ecologistes de Catalunya, va presentar un mapa de conflictes ambientals de Catalunya⁴ en el qual identifiquen, per comarques, més de 200 conflictes relacionats, sobretot, amb: aspectes urbanístics (plans d'ordenació urbana municipal, plans directores urbanístics, creixements desmesurats), instal·lacions de parcs eòlics, macrocentrals solars, activitats extractives, traçat de carreteres, infraestructures elèctriques i tèrmiques, aeroports i aeròdroms, cimenteres i incineradores, abocadors, gestió de les salmorres i salinització, golfs, destrucció i fragmentació d'hàbitats i protecció del litoral, gestió de purins i contaminació de l'aire.

D'altra banda, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori elabora cada any l'Anuari Territorial de Catalunya on caracteritza les principals transformacions, projectes

i conflictes arreu del país. Presentem a continuació el mapa de conflictes ambientals elaborat a partir del buidatge de l'anuari pel període 2003 -2009⁵.

Mapa 1. Aproximació al mapa de conflictes ambientals a Catalunya.

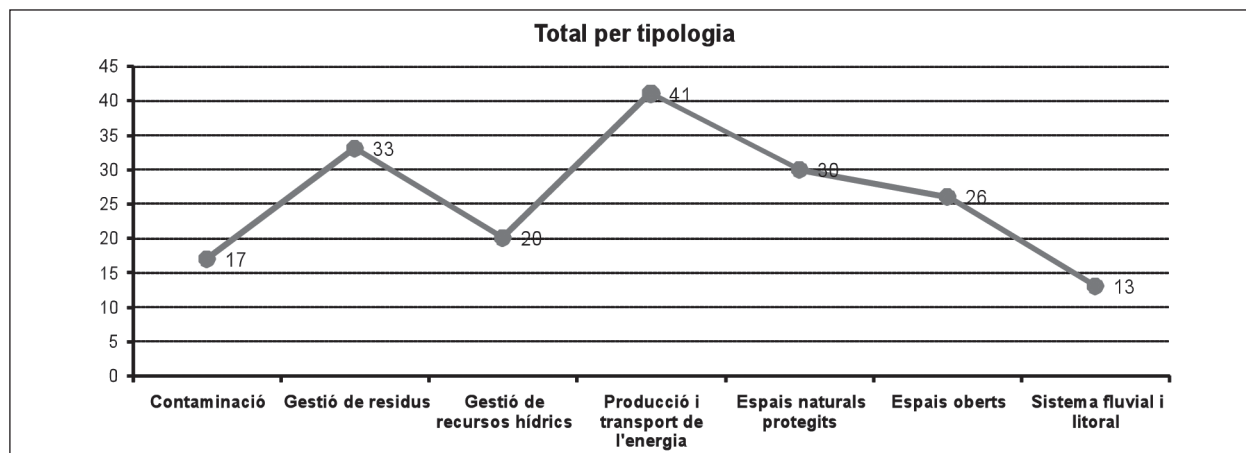
Font: Elaborat a partir de la base de dades dels Anuaris Territorials de Catalunya (període 2003-2009)

En total, per aquest període podríem identificar aproximadament uns 163 conflictes ambientals de diferent intensitat i durada. Els gràfics que es presenten a continuació són un primer intent de quantificació del nombre de conflictes ambientals a Catalunya a partir de la descripció del nombre total de casos (conflictius i no conflictius) que integra l'Anuari. Quan s'aborden les dades d'una manera o altra (per any, per tipologia o per territori) no donen el mateix resultat, ja que un conflicte pot afectar més d'un territori, pot ser de més d'una tipologia⁶ i pot durar més d'un any.

Després d'entrar a la base de dades dels àmbits de gestió ambiental i medi natural, dibuixem el Gràfic 1, que analitza el període 2003-2009. Aquí podem observar que predominen els conflictes relacionats amb la gestió de residus, producció i transport d'energia i espais naturals protegits.

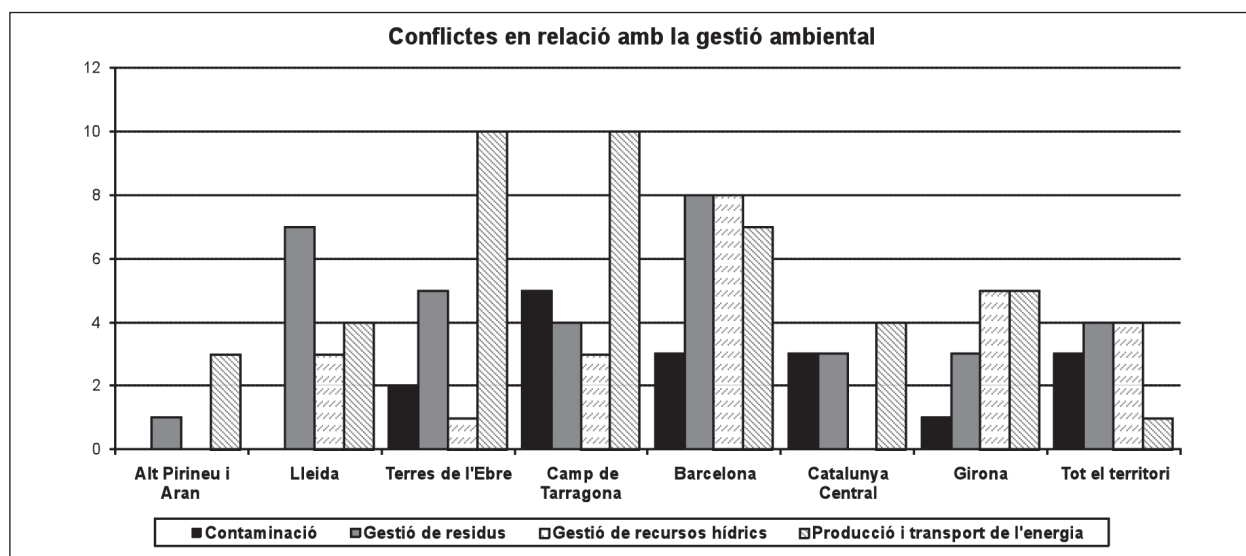
El Gràfic 2 mostra que en només tres demarcacions territorials (Alt Pirineu i Aran, Catalunya Central, i Lleida) no es manifesten conflictes rellevants en alguns dels sub-àmbits en els quals l'Anuari divideix els conflictes relacionats amb la gestió ambiental.

Gràfic 1. Nombre total de conflictes per tipologia dins els àmbits temàtics de l'anuari sobre gestió ambiental i medi natural.

Font: Elaborat a partir de la base de dades dels Anuaris Territorials de Catalunya (període 2003-2009)

Gràfic 2. Distribució territorial del nombre de conflictes relacionats amb la gestió ambiental.

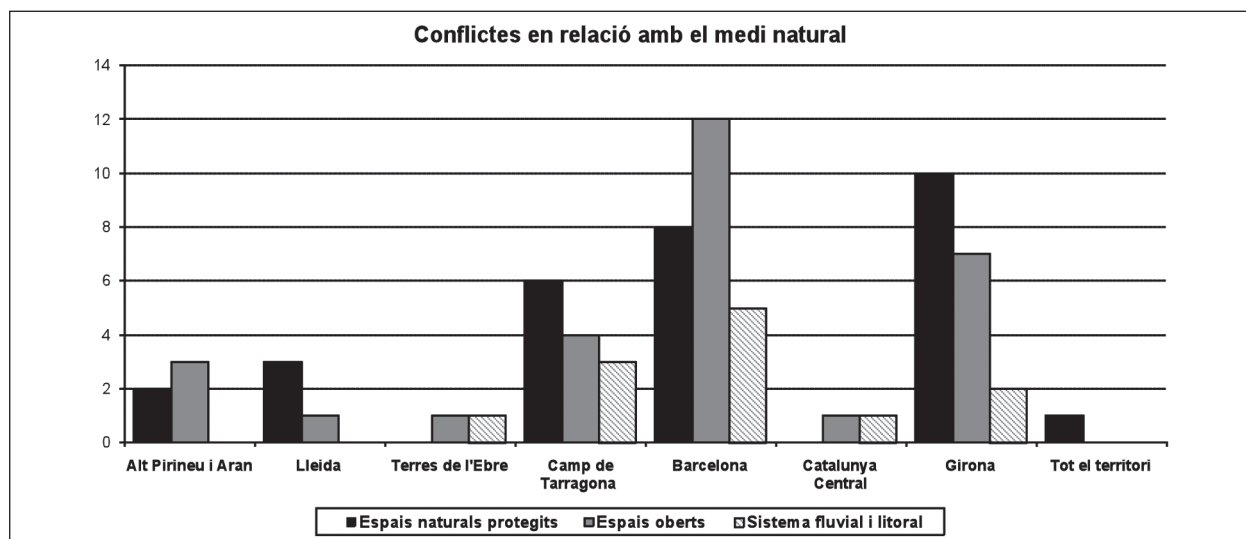
Font: Elaborat a partir de la base de dades dels Anuaris Territorials de Catalunya (període 2003-2009)

El Gràfic 3 mostra que tres de les demarcacions (Camp de Tarragona, Barcelona i Girona) acumulen, de forma destacada, el major nombre de conflictes relacionats amb el medi natural.

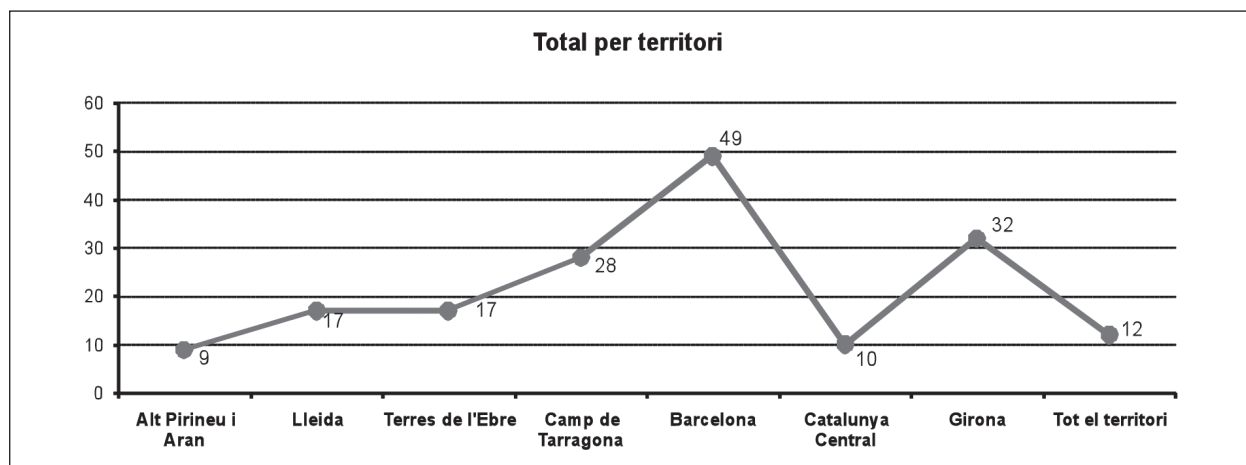
Al Gràfic 4 es pot veure com la demarcació de Barcelona concentra de forma significativa el major nombre de conflictes.

Quant al tractament dels conflictes, Pol *et al.* (2006) assenyalen diferents experiències de resolució observades en la seva anàlisi de casos, entre les quals s'esmenta

l'existència de casos de mediació. Els autors convenen que aquests casos són molt pocs i no expliciten informació sobre el procés o com es defineix el concepte. S'esmenten, així mateix, experiències de negociació d'un acord entre les parts involucrades. Fora d'aquests casos, la resta s'han resolt aplicant la intervenció, fent cas omís a l'oposició o oferint algun tipus de compensació als afectats. Els autors raonen que aquesta darrera via de resolució és possible atès que, en la majoria dels casos, l'Administració pública és copromotora de la intervenció causant del conflicte.

Gràfic 3. Distribució territorial del nombre de conflictes relacionats amb el medi natural

Font: Elaborat a partir de la base de dades dels Anuaris Territorials de Catalunya (període 2003-2009)

Gràfic 4. Nombre total de conflictes relacionats amb la gestió ambiental i el medi natural

Font: Elaborat a partir de la base de dades dels Anuaris Territorials de Catalunya (període 2003-2009)

A l'hora de valorar la possibilitat d'implementar la mediació com a procés de resolució en aquests tipus de conflictes, cal prendre en consideració el nivell de politització com a variable fonamental. El caràcter públic d'aquests conflictes suposa que l'Administració sovint és part implicada i que alhora hi estiguin involucrats diferents tipus de polítiques públiques. En aquest context, postures ideològicament oposades entre l'Administració i els moviments reivindicatius ecologistes i en defensa del territori alimenten aquell nivell de politització, que suposa un major impacte del conflicte en comparació

amb els conflictes d'escala local. L'allunyament ideològic entre postures es dona en un context generalitzat de desafecció democràtica i es veu alimentat per reivindicacions associades a elements subjectius i simbòlics relacionats amb sentiments d'identitat i pertinença al lloc.

En resum, podríem dir que les possibilitats d'implementació de la mediació poden donar-se a dos àmbits:

- A l'àmbit local (caràcter bàsicament privat), que es podrien identificar com a conflictes comunitaris susceptibles de ser resolts mitjançant proces-

sos de mediació. Les agressions al medi ambient i a la comunitat provenen de l'interior de la mateixa: majoria de tipus veïnal i gestionats (en cas d'intervenir-hi professionals de la mediació) des de l'àmbit comunitari.

- A l'àmbit supralocal (caràcter públic) que, des de la gestió alternativa de conflictes, planteja dues opcions:
 - La negociació. El fet d'estar emmarcats en l'elaboració de polítiques públiques comporta que no tot càpiga en la negociació (només seran negociables alguns aspectes) i que, eventualment, l'Administració pot actuar de manera unilateral. La majoria de casos porten associats la denúncia d'una agressió externa a la comunitat. Com diu el CADS (2003), bàsicament es busca “promoure intercanvis de perspectives i informació que permetrà a les agències públiques dur a terme decisions sensates”.
 - La mediació. També segons el CADS, “es sol utilitzar en aquells processos on la resolució del conflicte ja té un procediment marcat però resulta ineficient o no satisfactori per al conjunt de les parts implicades”.

2 Dificultats de l'anàlisi quantitativa en aquest àmbit

2.1 Característiques de l'estudi

Com a denominador comú, la reflexió teòrica al voltant del concepte i l'aplicació de la mediació en conflictes ambientals gira entorn a l'eix de la dificultat d'identificar i acotar l'àmbit d'actuació de la mediació ambiental. És més, en termes de la relació amb la naturalesa del conflicte, la pròpia conceptualització del conflicte ambiental, com a privat o com a públic, condiona la possibilitat de la mediació com a eina de gestió i resolució. La conceptualització del conflicte en un sentit o altre té conseqüències diferents sobre la potencialitat de la mediació ambiental en termes operatius.

D'una banda, existeixen solapaments amb altres àmbits de mediació. Aquests casos es donen a l'escala

local, en què els conflictes ambientals també són concebuts com a conflictes veïnals perquè ocorren entre particulars de la comunitat. Com a tals, en aquells casos en què efectivament s'aplica un procés formal de mediació, són gestionats a través de la mediació comunitària. En termes operatius l'especificitat de l'àmbit no passaria, doncs, pel procés de mediació en sí mateix, atès que no sembla haver-hi cap element procedimental de la mediació que distingeixi específicament la mediació ambiental de la mediació en altres àmbits (comunitari, concretament). En els conflictes ambientals locals on no s'aplica un procés formal de mediació, l'Ajuntament actua simplement com a intermediari entre les parts en conflicte per tal de trobar una solució consensuada quan sigui possible. Aquestes actuacions generalment consisteixen en la simple tramitació de queixes. En relació amb aquest solapament i entenent la mediació comunitària com una intervenció en l'àmbit local, plantejem la hipòtesi de considerar els conflictes ambientals i la mediació en aquest terreny com un tipus concret de disputes i intervencions en l'àmbit local⁷. De fet, els ajuntaments gestionen diàriament conflictes ambientals que són clarament de caràcter privat, realitat que xoca amb una concepció intuïtiva del conflicte ambiental com a conflicte de caràcter públic.

D'altra banda, més enllà de l'àmbit local, és la pròpia conceptualització dels conflictes ambientals com a públics el que complica la possibilitat de la mediació. Efectivament, els conflictes ambientals supralocals són públics en tant que no són problemàtics entre particulars sinó que involucren la gestió d'un recurs col·lectiu (el medi ambient) i, per tant, entren en el camp de l'elaboració de polítiques públiques. Partint d'una definició clàssica del procés de mediació, com a tal no seria aplicable en aquest àmbit, ja que en l'elaboració i aplicació de polítiques públiques no tot seria negociable. És inherent a l'activitat política l'existència de conflictes i inevitable que, en l'elaboració de polítiques públiques, existeixin interessos diversos i contraposats legítimament defensats. Ara bé, quan l'Administració decideix efectuar una intervenció en el medi en el marc d'una política pública determinada (per exemple, construir una central de cicle combinat o una autopista) està actuant en virtut del mandat popular i, en darrer terme, amb la capacitat d'actuar unilateralment. La decisió que detona el conflicte és un element que queda fora del procés de negociació, en tot cas, l'Administració pot voler gestionar el conflicte des d'una vocació de diàleg i acostament a postures contràries. La negociació no estaria buscant una solució de compromís (objectiu del procés de medi-

ació) sinó una millor gestió del conflicte, entenent com a millora el trencament amb aproximacions tradicionals que consideren la societat com un subjecte passiu per proposar un acostament a una ciutadania més exigent i informada que té voluntat de participar activament en la gestió de polítiques públiques. Una participació ciutadana així plantejada persegueix obrir el debat social sobre com decidir però no sobre què es decideix; s'entén com una forma d'abordar conflictes, no pas de resoldre'ls en el sentit d'eliminar diferències però sí de reduir resistències. En el cas de la construcció d'una central de cycle combinat, per exemple, no és negociable per part de l'Administració la necessitat de la infraestructura per la política energètica d'una regió. En canvi, sí poden ser-ho aspectes com la ubicació més idònia o la contemplació de mesures pal·liatives que integrin millor la infraestructura en el territori.

En la seva reflexió sobre el caràcter públic dels conflictes ambientals, Burgess i Burgess (1994) els conceben com a una sèrie de divisions prolongades en el temps entre grups amb diferents creences sobre allò que és una relació apropiada entre societat i entorn natural. Els conflictes entre aquests grups es juguen en una aparentment interminable sèrie de disputes addicionals sobre la promulgació de polítiques específiques. Els autors entenen per conflicte ambiental aquest llarg procés de resolució de disputes de política pública. Més enllà de l'àmbit local, en el cas de Catalunya les reivindicacions dels moviments opositors en els conflictes ambientals inclouen denúncies de mancances de política ambiental, territorial i de participació.

La rellevància de la variable de la desigualtat de poder entre les parts d'un conflicte ha estat assenyalada per diversos autors. Segons Burgess i Burgess (1994), una de les característiques dels conflictes ambientals és que les parts normalment no estan disposades a convenir en un acord que els ofereix menys d'allò que podrien obtenir defensant els seus interessos en altres esferes (legals, polítiques). Així, la mediació ambiental i altres tècniques relacionades de resolució alternativa de conflictes veuen limitades la seva aplicabilitat i efectivitat. La desigualtat de poder entre les parts d'un conflicte en aquells casos en què una de les parts és l'Administració és evident. Segons aquest raonament i considerant que a Catalunya l'Administració pública és agent normalment implicat en els conflictes ambientals, la possibilitat d'aplicar una mediació es redueix considerablement.

Una de les característiques fonamentals del procés de mediació és la voluntarietat. Segons McCarthy i Shorett (1984), si una de les parts en disputa creu que pot

aconseguir una victòria unilateral, clarament no veurà la necessitat d'entrar en una negociació. Per tal de facilitar l'èxit de la mediació i disminuir el nombre de casos a resoldre per la via judicial, els autors suggereixen: (i) reduir els problemes encoberts en el conflicte, (ii) crear oportunitats de negociació de compensacions mútues amb la tècnica guanyar – guanyar, en aquells casos amb fortes disputes de poder, i (iii) ajustar les posicions de poder mitjançant aquestes compensacions, de manera que totes les parts obtinguin les millors posicions mentre reconeixen les noves relacions de poder. Tanmateix, malgrat que la mediació és una manera més 'humana' i més 'accessible', hi ha molts conflictes que no es poden resoldre a través de les seves tècniques. Simplement, molts dels interessos de les parts en conflicte són inherentment competitius i amb freqüència els interessos d'un poden ser resolts només amb cost per una altra part.

El fet que els conflictes ambientals supralocals involucren diferents nivells de política pública incrementa el seu impacte social. En la seva aproximació als conflictes socioambientals a Colòmbia, Quintana (s/d) conclou que aquells conflictes amb major impacte social són, entre d'altres, els que tenen un caràcter interdisciplinari i aquells que estan fonamentats en necessitats culturals. En el primer cas, més que meres disputes per impactes ambientals, són conflictes de caràcter polític, la constitució i resolució dels quals depèn bàsicament de la relació de forces entre les parts o actors involucrats, i no només dels factors tècnics o científics presents en una situació determinada o requerida per a solucionar un problema ambiental. En el segon, intervenen factors com el del desconeixement de la identitat dels actors que estan essent marginats de les decisions ambientals que els afecten en un territori específic. En el cas dels conflictes territorials a Catalunya, Nel-lo (2003) hi identifica el sorgiment o l'afirmació de noves formes d'identitat local, el que anomena "identitats de resistència" associades a un sentiment de pertinença territorial.

A Catalunya, en els darrers anys, s'ha parlat de manera creixent de moviments socials en defensa del territori i que han propiciat l'encunyament de l'expressió 'Cultura del No', que capturaria una aparentment sistemàtica oposició a qualsevol intervenció amb impacte territorial. En aquests grups es reivindiquen qüestions polítiques i d'identitat associades a la càrrega simbòlica del territori i/o els seus recursos naturals. Per tant, es podria dir que en aquests casos, a través del rebuig a una determinada intervenció en el medi natural, es vehiculen reclams de caire identitari i polític. La politització interessada del

conflicte passa per atorgar-li aquesta dimensió territorial i lligada a la identitat i a allò simbòlic associat al medi natural. Ambdós conceptes, ambiental i territorial, habitualment són dimensions d'un mateix conflicte, amb un pes específic relacionat amb les reivindicacions que més interressi fer sentir.

Respecte al component estrictament ambiental, sovint és l'element vertebrador del discurs reivindicatiu. Efectivament, pel que fa a la qüestió de l'argumentari utilitzat pels moviments opositors en els conflictes territorials⁸, Nel·lo (2003) apunta reclams associats a la seguretat i al medi ambient com a principals elements vertebradors del seu discurs. En tots els conflictes analitzats per Pol *et al.* (2006), la preservació de l'ecosistema, la conservació de la natura i els recursos naturals són els arguments més esgrimits. També són freqüents altres raons, referides a factors causals o a efectes subjectius anticipats que podrien derivar-se de les intervencions que es rebutgen. Les dades de l'estudi de Pol *et al.* permeten als seus autors afirmar que la tendència a rebutjar un projecte s'incrementa quan aquest afecta una localització que, a banda de la seva fragilitat ambiental, té una forta càrrega simbòlica. Diríem, així, que la variable territorial és un recurs utilitzat per aterrar discursivament aquestes variables de caire més subjectiu i immaterial⁹.

El moviment ecologista a Catalunya incorpora també en el seu discurs reivindicatiu la denúncia de mancances de la participació ciutadana en l'elaboració de polítiques públiques, concretament ambientals i territorials. En aquest sentit, Nel·lo assenyala les mancances en les tàctiques de negociació i el caràcter insuficient d'uns poc flexibles mecanismes de participació (2003, p. 52) com un dels factors que agreugen la proliferació de conflictes a Catalunya. Entre els factors explicatius d'aquesta proliferació, l'autor proposa (i) la creixent preocupació de la població per la qualitat, els recursos, la seguretat i la identitat de l'indret on viu, (ii) la crisi de confiança en les formes institucionals d'expressió i representació ciutadana, i (iii) les mancances de les polítiques territorials aplicades per l'Administració (2003, p. 12). Aquesta varietat de factors dona peu a matisar l'expressió 'Aquí no' per substituir-la per un 'No així'¹⁰, traslladant el rebuig del què al com. En les reivindicacions del moviment ecologista i en defensa del territori no hi ha purament un rebuig sistemàtic i absolut a una intervenció sobre el territori, sinó també el rebuig d'una determinada manera de prendre decisions. La participació ciutadana a què es feia esment en paràgrafs precedents precisament vindria motivada per aquesta realitat.

Cal, allora, ser conscients dels límits de la participació. Per una banda, tenir en compte que hi ha elements dels conflictes que no són negociables, com hem esmentat anteriorment i, per tant, el resultat d'un procés participatiu mai no podrà aconseguir tothom que hi prengui part. D'altra banda, no és suficient que els processos participatius involucrin la ciutadania, sinó que cal que la pròpia Administració parli amb ella mateixa. El solapament entre nivells administratius és un element important que condiciona el resultat d'un procés de participació pública. Per superar aquest límit de la participació, el concepte d'Administració relacional¹¹ vol capturar la idea de diàleg en el si de la pròpia Administració. Per tal que el resultat d'un procés participatiu s'apliqui satisfactòriament, és necessari que les diferents administracions obrin el diàleg amb el fi d'apropar els seus propis interessos contraposats.

2.2 Indicadors

En el cas de les mediacions en conflictes ambientals, tenim algunes dificultats en la presentació d'indicadors:

- Els comuns aplicats a altres mediacions més tipificades no són aplicables.
- L'escassa experiència en la mediació ambiental a Catalunya
- Poques dades documentades sobre la mediació ambiental.

Compartim, a més, algunes dificultats en l'establiment dels indicadors que s'han constatat des de fa anys en països on la mediació ambiental està fortament consolidada, tal i com constata Buckle (1986):

Els practicants de camps emergents de la mediació ambiental treballen cap a una perspectiva d'avaluació de la pràctica dels mediadors. Alguns accepten com a indicador central d'èxit la signatura d'un acord viable. En canvi, aproximadament el 90% dels casos en què han participat els mediadors no assoleixen mai un acord signat. L'article presenta els resultats d'estudis de cas on la mediació "falla" per a determinar els aprenentatges al voltant de l'avaluació de la mediació ambiental. (...) L'estudi suggereix dues coses: (i) que els mediadors amb la seva tasca estan contribuint de forma important a la presa de decisions en temes ambientals més enllà d'allò que poden indicar el nombre d'acords signats, i b) que els criteris d'avaluació en mediació ambiental s'han de centrar molt més en el procés que en els resultats.

3 Anàlisi qualitativa

3.1 Escenaris de conflicte i d'intervenció

3.1.1 Grup de discussió

Destaquem a continuació les principals aportacions del grup de discussió¹², format bàsicament per mediadors de l'àmbit comunitari que han reflexionat sobre l'especificitat de la mediació ambiental.

A. Concepte de mediació ambiental

Amb relació al concepte de mediació ambiental, els participants del grup de discussió comparteixen i contrasten diferents opinions. Aquestes comprenen des de consideracions més generals, que situen la mediació ambiental dins del concepte de sostenibilitat, ecologia i intervenció en un territori, fins a opinions més específiques que entenen la mediació ambiental com una nova oportunitat per a intervenir en àmbits mediambientals. En aquest sentit, fan referència a la relació entre l'espai i les persones que l'habiten amb totes les seves especificitats. Es posa èmfasi en el subjecte i en la seva relació amb aquest espai. El paper que ocupen les estructures polítiques en la creació d'aquesta relació entre l'espai i el subjecte es concep com a fonamental.

(...) El conflicte no solament està en la relació que establim les persones que habitem aquest espai, que convivim en l'espai, sinó que el gran conflicte està entre els que administren, el que s'anomena poder públic i els que habitem en l'espai públic¹³.

Es pot dir que es comparteix la percepció d'una certa confusió sobre allò que s'entén per "medi ambient" i per "mediació ambiental". D'una banda, el concepte de medi ambient, com s'ha dit anteriorment, es relaciona amb l'ecologia, el dret a l'hàbitat i a la sostenibilitat; mentre que, d'altra banda, la mediació mediambiental es contempla com una eina més, una alternativa per a la transformació de les relacions entre les persones que comparteixen el mateix espai en el mateix moment.

No obstant això, la mediació ambiental s'ha considerat com un paradigma clàssic perquè considera la societat des d'un enfocament ecològic i sistèmic. Aquesta aproximació de l'ecologia sobre les relacions socials es situa en la base de la mediació en aquest àmbit i fa possible veure als subjectes en la interacció en tota la seva com-

plexitat: relacions de convivència, relacions d'invasió, de successió, de col·laboració, de reciprocitat. En resum, és una manera de veure el territori i les relacions socials que sembla gràfica, potent, creativa i que il·lustra sobre com estan interactuant els poders públics, les administracions, els individus i els grups socials. La mediació en aquest àmbit es veu necessària perquè la cohabitació entre tots aquests agents és cada cop més conflictiva, i segons els participants, cada cop més perversa per la contradicció dels missatges, dels interessos i de les actituds de tots: ciutadans, polítics i actors econòmics.

Tanmateix, la mediació ambiental es veu com un pas més en l'evolució i el canvi cultural de les persones en els àmbits socials i àmbits tècnics, que pot facilitar la comprensió mútua entre la gent que hi ha al territori, la que s'hi apropa i la que el gestiona des de la distància. La influència del poder, tant als conflictes com en la mediació ambiental, s'entén com un factor clau. La distribució del poder entre les parts en conflictes ambientals sovint no és equivalent, amb la qual cosa el procés de mediació presenta dificultats. Un dels participants, representant la visió de la mediació ambiental com a un paradigma, subratlla que, tenint en compte la qüestió del poder, el medi ambient comença a tenir característiques de paradigma hegemònic, un paradigma que no "treballa" a favor sinó en contra del ser humà. Concretament, parlant del medi ambient en termes de dret a habitar, aquest paradigma hegemònic s'accentua en les situacions en les quals la gent quedi privada d'aquest dret. En aquest panorama, l'aplicació de la mediació ambiental es veu com molt complicada, gairebé impossible.

(...) Entenc que justament el plantejament és com a través de la mediació podem fer que justament aquest dret sigui dret real, no dret abstracte ni que sigui dret sols per a uns quants i que no sigui una imposició (...)

En relació amb les opinions exposades anteriorment, un dels participants comenta que, en els darrers anys, la mediació s'està convertint en un instrument d'enginyeria social instrumentalitzada per un macro projecte polític en el qual l'objectiu de la mediació és apropar les parts en conflicte i aconseguir l'acord, creant així una societat sense conflicte. La cultura de la mediació no va néixer per a l'acord perquè la mediació, com a tal, significa poder conviure amb el conflicte, un conflicte que al mateix temps no sigui destructiu. També el grup comparteix l'opinió que molts camps de la mediació poden estar "al límit", en el sentit que no tot és compatible i, per tant, no tot és mediable. En cas de no ser així, es corre el risc que la mediació es converteixi en un instrument universal aplicable a qualsevol situació i en tots els contextos.

Justament es tracta d'un concepte oposat: el repte de la mediació es concreta en com abordar les relacions en un entorn amb la finalitat de transformar-les sense arribar a un estadi de conflicte, de malestar, d'odi.

B. Conflictes susceptibles a la mediació mediambiental

La mediació mediambiental es percep molt útil per exemple en els conflictes que ocorren entre els gestors dels espais naturals i la població que els habita, en el sentit de promoure la seva inclusió i fomentar que la presa de decisions sigui compartida. Des d'aquesta perspectiva, el procés de participació, "el diàleg" entre els polítics i els usuaris dels espais naturals i urbans, s'entén tan en clau de prevenció com de solució de conflictes. La mediació mediambiental s'entén dins del marc participatiu com una eina útil per aconseguir una solució satisfactòria per a tots.

Reprement la discussió sobre els límits de la mediació, els participants novament afirmen que, en l'àmbit del medi ambient, moltes vegades pot resultar complicat fer un procés de mediació.

(...) Vivim en una societat que moltes vegades el que fa és jerarquitzar el saber. Si volen instal·lar un abocador en un lloc, el tècnic et donarà totes les raons tècniques i ambientals, etc. Què passa quan tu no te'l creus? Així, entenc què passa quan són dos posicions molt contraposades i justament l'empresa que vol incorporar l'abocador té els interessos molt clars i, a més, determinat sector en el poble té també interessos, perquè vol cobrar d'aquesta instal·lació (...)"

Els interessos que estan en joc no es perceben com a fàcilment conciliables, tant per la seva naturalesa —es tracta d'interessos contraposats— com per la desigualtat de poder entre les parts en conflicte. Per a una de les participants, aquest seria un cas de no mediació. També s'ha comentat que la mediació no té cabuda quan es tracta de temes que s'han de complir per imperatiu legal.

El grup mostra certa resistència a categoritzar els conflictes que serien susceptibles de mediació ambiental. L'argument dominant és l'existent divisió entre concepcions contraposades sobre el medi ambient que sostenen les "ciències dures" i les "ciències socials". Segons els participants, les anomenades "ciències dures" enfocquen el medi ambient des d'una gestió (de residus, de zones verdes, etc.) que forma part del *mainstream* polític contemporani. En aquest cas, els conflictes ambien-

tals correspondrien a la implantació de les tecnologies en llocs habitats. D'altra banda, des de les "ciències socials" la mediació ambiental es podria entendre com una mirada, com una forma particular d'abordar les situacions de convivència i de malestar que esdevenen en el medi ambient. Es tracta de les interaccions que es donen en un espai i en un temps determinat amb unes característiques pròpies que no es poden universalitzar. En aquest cas els participants afirmen que no caldria una divisió entre els conflictes ambientals i els que no ho són.

Un membre del grup exposa un exemple d'un conflicte entre els veïns d'un poble i un propietari d'un bosc del qual gaudien tots els habitants del poble fins que el propietari va decidir construir una urbanització en el lloc del bosc. La resolució del conflicte es va enfocar des de la mediació comunitària.

(...) Si és mediació comunitària o és mediació ambiental no em preocuparia massa. És mediació escolar perquè el conflicte sorgeix a la porta del col·legi d'una comunitat? Com m'avorreix això (...) Si d'aquesta mediació se n'encarrega una persona amb una formació més mediambientalista, doncs perfecte. Aquí tot ha d'estar vinculat al procés transformador (...).

Quant a l'impossibilitat de fer una categorització dels conflictes ambientals, una de les participants ho argumenta tornant al concepte de mediació. Aquesta es contempla des de la cultura de la mediació i de la cultura de la convivència. Es tracta del desenvolupament i trobada de diverses subjectivitats i com cada una d'aquestes subjectivitats entén, simbolitza i viu aquest espai. Mirant des de la complexitat de les persones, les interaccions entre éssers humans i les relacions dels éssers humans amb l'espai, els conflictes són múltiples i complexos, i s'hauria d'entendre la seva complexitat i valorar allò que atempta contra la vida humana. Dir on comença l'ambiental i on comença el territorial o el comunitari significa acceptar una fragmentació i negar que la comunitat es desenvolupi amb holisme dins d'un territori.

C. Límits de la mediació

¿Cal ser un especialista? Jo, en principi, sense posar-me molt radical diria que no...el favor més gran que es podria fer a la mediació és no posar-li massa portes al mar. Ara hi ha molta tecnocràcia. Entenc la mediació amb moltes sinergies i moltes forces integradores.

El grup arriba a la conclusió conjunta que no cal una fragmentació de la tipologia de conflictes i del tipus d'experts que els aborden des de la mediació. Subratllen la idea que, a través d'una estricta divisió entre els àmbits d'actuació, s'està duent a terme una instrumentalització tecnocràtica de la mediació, que a més pot resultar excloent. En conseqüència, a la mediació només s'hi podrien dedicar els experts amb una formació molt concreta i així fer desaparèixer professionalment tot un conjunt de persones que són mediadors naturals sense formació específica (reglada) o els mediadors formats en l'àmbit comunitari que no podrien tractar els conflictes ambientals pel fet de no pertànyer al mateix àmbit. Els resulta complicat dir on es troba la diferència entre la mediació comunitària i la mediació ambiental.

D. Regulació de la mediació. La mediació com a una eina útil per a descomprimir el sistema judicial

La regulació del procés de mediació s'entén com un obstacle a la creativitat tant del mediador com del mateix procés de mediació. Existeix una opinió compartida que la llei no hauria de regular tant la mediació i els processos, tot i que ho està fent perquè "atempta" contra el que és el paradigma de la cultura de la mediació, centrat en el treball amb subjectes pensants, desitjosos, reflexius i complexos que no aniran a un procés de mediació des del mandat, des de l'imperatiu de la llei, sinó des del desig i la voluntarietat.

D'altra banda està la formació del mediador. Segons els participants, una qüestió és aprendre a fer mediació i l'altra és ser bon mediador. És dir, la formació i la qualificació són necessàries però de cap manera suficients. Contràriament a aquesta opinió, una de les participants comenta que, des del seu punt de vista, la vertadera regulació de la mediació està en la qualificació i en la formació, i subratlla que confia més en el cicle de transmissió i d'informació que es genera en els espais del màster o altres contextos d'aprenentatge que en les normatives.

Tanmateix, es comenta que la mediació comunitària s'està dissenyant des d'un interès polític per esmorteir el conflicte a les ciutats, en els territoris, en els pobles, en els habitats. Conflictes de distribució d'equipaments problemàtics perquè contaminen o conflictes relacionats amb les persones que estan en situacions de risc.

En relació amb la mediació com a eina per a descomprimir el sistema judicial, el grup té una posició bastant homogènia. Consideren que no és l'objectiu de

la mediació. Pensen que la mediació no ha de servir com a "tub d'escapament" a l'àmbit judicial, sinó que políticament s'haurien de desenvolupar els recursos des de l'àmbit jurídic. En tot cas la mediació pot tenir un paper de prevenció, fet que implica que hi hagi casos que no arribin a l'àmbit judicial, però tenint en compte que es tracta d'objectius completament diferents. D'altra banda, hi ha un compromís col·lectiu dels mediadors en donar a conèixer, justament, quin sentit té la mediació i quin altre tipus de possibilitats obre la mediació.

(...) Flac favor faríem a la mediació i l'àmbit judicial des d'una qüestió de drets i deures democràtics i a l'aparell judicial si... ha de descongestionar (...)

Un dels participants matisa que, des de l'àmbit municipal, en la situació de fer una programació o un pla d'un servei de mediació, s'estan aplicant totes les estratègies polítiques, públiques i socials, sense pensar si el treball que s'està fent servirà o no a una instància que es percep tant llunyana com l'àmbit judicial.

Com a conclusió global, el grup destaca un cop més que tothom podria potencialment mediar independentment de la formació de base que tingui.

3.1.2 Entrevistes

Les sis persones entrevistades¹⁴ tenen en comú que han hagut de gestionar situacions conflictives relatives al medi ambient.

Destaquem a continuació les principals aportacions sobre una graella d'onze preguntes bàsiques formulades als entrevistats.

3.1.2.1 Sobre l'organització del servei de mediació

Conscients tots els entrevistats de la inexistència ara per ara d'un servei de mediació ambiental, més enllà de l'ofert puntualment des de l'àmbit privat per algunes empreses, els entrevistats consideren important la implantació d'un servei de mediació ambiental entre altres raons per:

- Evitar la via judicial. Cada cop hi ha més problemes ambientals que s'acaben resolent via judicial, via reclamació patrimonial, via contencions administratiu: "en temes de conflictes d'aigua, ens trobem amb tonteries (potser un 20-30%) que, havent-ne parlat un temps prudencial (unes hores, uns dies), segurament podríem evitar"

- Rebaixar el desgast. Aquesta incomunicació entre uns i altres provoca un desgast tant dels tècnics com dels administrats en dedicació de temps i recursos.
- Reduir les despeses de l'administració. També la judicialització comporta una assignació elevada de recursos econòmics que es podrien rebaixar des d'una intervenció mediatora.
- L'especificitat d'alguns camps del medi ambient: la multitud de conflictes que es generen d'abast territorial lligats a la gestió dels recursos naturals i la protecció d'espais naturals. Consideren que emergeixen molts temes potencialment conflictius relacionats amb la creació dels espais naturals, la conservació de les espècies, aprofitaments forestals, la caça i la pesca. "Obligatòriament, al gestionar territori, hem de gestionar conflicte"
- Confrontació d'allò comú i allò particular. Referit a "el que és de tots, que seria el benestar social contra una titularitat privada d'un senyor/s que té un benefici". El particular no entén que "són temes que a la llarga tu te'n beneficiaràs i els teus fills també (...) que hem d'estar vivint tots aquí i ens hem de respectar tots sobre una base mínima de benestar ambiental que s'ha de preservar i hi ha coses que no es poden fer".
- Implicacions econòmiques del desplegament d'una determinada política ambiental. "És un tema conflictiu perquè vas a tocar interessos particulars sobre autoritzacions que la pròpia Administració va atorgar a llarg termini i ells a més van fer unes inversions sobre aquestes concessions" - "Pesa molt quan es toca la butxaca del privat, és quan la gent es rebota"

Aquest tipus de conflicte no s'acostuma fins ara, a abordar-los des de la mirada de la mediació, possiblement per la tendència que es dona a la judicialització i l'encotillament dels procediments administratius en matèria ambiental. Quan no hi ha resposta de l'Administració, l'administrat acudeix ràpidament a les instàncies judicials: "Aquesta manca de resposta de l'Administració es dona perquè no estem disposats a destinar un temps a la mediació, a parlar-ne". Tanmateix recorden que "estem acostumats a uns procediments administratius molt encotillats, d'al·legació – resposta - al·legació, i això impossibilita l'acord". Consideren que, amb un servei de mediació de conflictes, alguns d'aquests conflictes ambientals que segueixen aquests procediments es podrien resoldre.

Entre les principals raons per les quals, segons els entrevistats, emergeix el conflicte destaquen:

- L'evolució "conceptual" que han experimentat les recents polítiques ambientals que afecten al recurs disponible. Noves legislacions fruit de noves percepcions socials (exemple l'aigua recurs – l'aigua medi) i nous valors que s'han de preservar. En el cas de l'aigua: "Abans parlàvem de recurs renovable i ara hem de parlar de recurs disponible, perquè hi ha una part del recurs retornat que no es pot fer servir (...) i més en un escenari de canvi global que a llarg termini també preveu una reducció de garanties de recurs".
- Prevalença del dilema entre conservació i desenvolupament econòmic. Va lligada a la percepció, poc generalitzada, que l'ecosistema és un bé i produeix beneficis ambientals i socials.
- El procés seguit d'implantació de les figures de protecció a Catalunya o reintroducció d'espècies protegides. Sembla clar, per exemple, en el cas dels parcs naturals: "partim del fet que primer s'ha creat la llei però no es creen ni els continguts ni els procediments i, per tant, es genera una situació de conflicte amb el territori d'entrada". Ens expliquen també que en cas del "projecte de reintroducció del cabirol (...) que generava un rebuig social total. El problema no era en sí el cabirol, sinó el rebuig de la societat rural contra el Parc (...) Fins que aquest projecte no es va estructurar amb els caçadors i amb els pagesos, no es va poder tirar endavant (...) i fins i tot modificant el projecte tal i com es va plantejar (...) Després és quan s'accepta"
- L'Administració multinivell i el desplegament de les polítiques ambientals. De cara al ciutadà, sovint s'escenifica un enfrontament o manca de coordinació entre administracions de diferent rang amb competències en medi ambient (ajuntament, comarques, províncies, govern autonòmic, govern central, UE) que provoca confusió, deslegitima l'unicitat de criteris en el desplegament de les lleis ambientals i sovint es converteix en si mateix en la font del conflicte. "Abans de donar la llicència, el parc emet un informe preceptiu... els ajuntaments fan fer el paper de dolent al parc i generen el conflicte"; en definitiva deriven cap a una altra administració el fet de que un particular no pugui realitzar una determinada actuació.
- Descompassament entre els terminis que marca l'Administració i el temps requerit en la gestió d'alguns conflictes que deriven d'anteriors situacions

històriques que han viscut algunes comunitats locals. Aquest aspecte pot tenir implicacions molt importants ja que desenfoca l'objecte de conflicte. El detonant pot ser ambiental però la raó subjacent del conflicte està relacionada amb altres temes de convivència comunitària.

- La prepotència en la forma de presentar el coneixement tècnic. Tendència dels cossos tècnics de l'administració a presentar com a irrefutables determinades formes de coneixement. En si mateix és una font de conflicte pel distanciament que provoca "A vegades, com a Administració, vas amb una prepotència que dificulta la comunicació amb l'altre".
- Dimensió del conflicte: conflictes ambientals, conflictes socials. "El tema de l'ós és un conflicte històric i gairebé ancestral, i l'ós és l'element que serveix per posar sobre la taula el conflicte (...) Si tu no resols tota la base dels conflictes, entre el turisme i els caçadors i ramaders i tot el joc d'interessos que hi ha aquí i no ho clarifiques, la reintroducció sempre acabarà essent un fracàs".

Entre les aproximacions utilitzades per a resoldre la situació conflictiva i explorar vies i possibilitats d'acord, els entrevistats destaquen:

- Aproximació preventiva. En lloc de limitar-se a fer un paper administratiu i a exigir el compliment d'allò que és preceptiu per llei ("és així, i punt"), es recorre a una aproximació prèvia als potencialment afectats per ajudar-los a reorientar un determinat projecte amb anticipació suficient. Es vol evitar que la primera notícia que tingui l'administrat sigui negativa i via notificació. "Hi ha una negociació amb el propietari que, per exemple, vol fer un cobert i necessita l'informe preceptiu del Parc (...) Com a servei del Parc, abans de fer l'informe, se li facilita un arquitecte perquè li doni quatre idees de com fer-ho d'acord amb les exigències del Parc, de tal manera que quan el propietari ha de gestionar el projecte no es trobi que s'ha gastat uns diners i l'Ajuntament a instàncies del Parc no l'autoritza (...) a partir d'aquí comencen les males marors". Passaria el mateix en els temes forestals o de caça.
- Ser objectius en la presa de decisions. La sensació d'arbitrarietat en la presa de decisions és un dels motius principals de suspicàcies i malentesos unit al buit legal en el qual es queden transitòriament molts espais naturals. "Si no tens una norma, pots caure en una visió molt subjectiva i generar

molts conflictes (...) llavors la gent qüestiona: qui és aquell per prendre la decisió?"

- Entrar per les preocupacions de la gent. Un dels entrevistats considera fonamental abordar els conflictes des d'una actitud d'escolta: "Si tu vas allà a imposar-te, llavors no faràs res (...) (Arran d'un exemple) primer, que tothom es desfogués a veure quin era el seu problema, crea una certa confiança que permet centrar-se posteriorment en el tema en concret objecte de conflicte".
- Avançar amb acords tàctics. Conflictes amb qualsevol col·lectiu sempre en tens i no els pots abordar tots "Sempre comença per l'eina que puguis desencallar".
- Explorar l'abast del conflicte i preveure de forma realista les possibilitats de resoldre'l o gestionar. "A un tema t'hi has de ficar si el pots resoldre, sinó l'has de saber congelar", " Si quan et venen amb un problema de la pagesia, que va lligat a les polítiques del mercat europeu, que tenen unes ajudes agroambientals que des del Parc no tenim les eines i no podem fer res, llavors s'ha de clarificar aquest paper, el marc".
- Posar-li cara a la gestió. Molts malentesos s'esvaeixen quan la gent identifica clarament el responsable i percep una capacitat directa d'interacció: "Fins que no hi ha una cara i no saps qui és l'interlocutor, no et fas a la mesura de fins a quin punt les coses poden funcionar o no".

Es constata que, sovint, des de l'Administració, són equips propis de gestió que intervenen en el conflicte. S'intervé en el conflicte amb els equips de gestió des d'una estructura administrativa jerarquitzada: els tècnics fan la primera aproximació; si ells no ho resolen, intervenen els equips directius. Constaten que això, però, té unes limitacions importants que dificulten la intervenció:

- Desconfiança cap a l'Administració. "Moltes vegades el titular ja no hi entra: no es creu que a la llarga ell aconseguirà la mateixa producció que l'actual amb aquests canvis".
- Repte: en temes ambientals l'Administració té molts conflictes perquè com a societat "ens hem passat de la ratlla". L'Administració es troba davant del repte de revertir la situació perquè "si no hi haguéssim arribat seria més fàcil contenir-ho" i possiblement menys conflictiu. Aquesta labor "d'empènyer" que ha fer l'Administració interpel·la a l'administrat que respon reactivament.

- Partim de situacions conflictives provocades a l'origen per la pròpia Administració a causa del procediment seguit en la declaració d'alguns espais naturals, per exemple: "d'entrada la gestió implica moltes hores de consens (...) posar una situació conflictiva inicial en una situació governació perquè es pugui gestionar (...) aquest és el problema".
- La proximitat es confon amb una "finestreta única" de queixes vers l'administració de la Generalitat. A banda de les administracions locals, en el cas dels parcs, quan hi ha una oficina es converteix en la finestra d'entrada de totes les queixes cap a l'Administració: "L'oficina del Parc es converteix en l'administració de la Generalitat més propera al ciutadà i allà hi va a buscar totes les fonts dels seus conflictes, encara que el Parc com a tal no tingui competències alhora de donar determinades autoritzacions".

Quan l'apropament entre les parts el promou una organització conservacionista, el repte per a l'entitat consisteix bàsicament a fer entendre que la defensa dels seus interessos legítims no es traduirà en un posicionament inamovible al llarg de la mediació.

Quan es confirmen aquestes dificultats es recorre o demana ajut a altres serveis de la pròpia Administració que deriven a equips externs especialitzats en mediació. Pel tema de cabals ambientals, citen a la Direcció General de Participació Ciutadana que en aquest cas va recórrer a una assistència tècnica externa. Altres vegades, l'Administració competent recorre directament a equips professionals externs. En el cas de la sol·licitud d'ampliació del Parc de la Garrotxa, per part d'un Ajuntament es va recórrer a una empresa privada: "encarregues a una empresa que faci tot el procés, (...) perquè en el moment que maduri, pugui tirar endavant el Parc. (...) És del llocs en què demostres que, treballant amb un respecte i un cert consens, que no sé molt si entraria en els paràmetres de mediació, s'eviten molts conflictes".

Els entrevistats que pertanyen a l'Administració consideren que el seu rol és bàsicament el de ser especialistes en el camp de coneixement en què es centra el conflicte. Els tècnics es veuen aportant concreció i coneixement específic sobre la problemàtica concreta, entenent que el mediador no coneix el tema amb la mateixa profunditat que el tècnic especialitzat "el mediador ha d'aportar coneixement en estratègies de mediació i negociació". També contribueixen a apuntar possibilitats de marge de maniobra en una possible negociació. Parlen del rol "d'explicar-ho bé, fins on es pot arribar, quin són els límits tècnics o d'un punt de vista econòmic".

Quan recorren a un servei extern, les administracions i entitats esperen trobar entre les característiques professionals dels mediadors, que siguin:

- Vectors pedagògics de la informació. Que l'equip que intervingui contribueixi a transmetre la informació d'una manera clara a la població o al sector.
- Equips contrastats. Esperen que "no empitjorin la situació, que l'equip que intervingui tingui una capacitat de mediació clara i convincent".
- Capacitat de facilitar possibles acords. Trobar els punts d'acord que hi pot haver, punts de nexa, sabedors que en tota mediació és impossible arribar a concertacions sobre la totalitat.
- Equips amb experiència de mediació i participació. Demana professionals capacitats en tècniques de mediació i participació.
- Conèixer el territori i el paper multirol de molts ciutadans de l'àmbit rural. Alguns entrevistats consideren que els conflictes territorials són molt diferents dels conflictes urbans i requereixen, per part de l'equip que hi ha d'intervenir, una molt bona caracterització de les parts implicades i el seu paper multirol en el conflicte: "Moltes vegades, en una ciutat tu tens un sol paper, ets un ciutadà; però en el territori, com més rural és, aquella mateixa persona pot fer molts papers, pot ser des d'alcalde, ramader, o estar implicats en diverses entitats. (...) En el cas del mediador ha de conèixer molt bé aquell indret i (...) saber quin paper té cada actor.
- Implicació i convenciment. Es cerquen equips que, més enllà d'oferir un servei, visquin la necessitat d'intervenir i facilitar la gestió del conflicte pel qual se'ls crida.
- Capacitat d'identificar i caracteritzar totes les dimensions del conflicte. És important saber que alguns conflictes actuals es deriven de la cronificació de conflictes històrics (sobre un exemple de Vall Ferrera i Lladorre): "...aquí hi ha un conflicte de l'aigua, històric, que si no el saps probablement no podràs entendre res". Sobre un altre cas, l'entrevistat explica: "si tu no saps que a la guerra hi va haver dos bàndols que es van fer molt de mal i això encara està en l'imaginari(...) si tu això no ho tens en compte no podràs resoldre el conflicte. (...) Hi ha elements a vegades molt subtils que quan arriba una Administració que té els terminis molt curts per fer una cosa, quan arribes al territori, la història pesa i canvia molt en cada cas".

- Saber escoltar. “Si no escoltes, no vas a fer res” i també vol dir fer l'esforç “d'entendre què vol dir l'altre”.
- Facilitar la comunicació entre administració i administrat. Es valora el paper d'intermediació en el llenguatge (continguts i registres) i en les actituds comunicatives entre les parts implicades que pot tenir el mediador.

La majoria dels entrevistats desconeix referències a una normativa específica que reguli la prestació del servei de mediació. En tot cas fan al·lusions a:

- Normatives que garanteixen el dret a la participació en matèria ambiental. Constaten que aquesta normativa (directiva marc per exemple, reglaments, etc.) que es transposa va associada a un procés d'informació pública, transparència i participació. Tot i que efectivament no parlen de mediació “entenc que dins la participació en alguns casos conflictius s'ha d'anar directament a la mediació”.
- Es desconeixen normatives “exclusives” però es considera que, indirectament, moltes polítiques ambientals estan integrant la necessitat de la mediació. S'esmenta, per exemple, el cas de la proposta metodològica que s'està fent per implantar els cabals ambientals que preveu fer-ho mitjançant un procés de concertació, en paral·lel als processos participatius que acompanyen el desplegament de la Directiva.
- Els aprenentatges derivats d'experiències concretes compartides en xarxa. Tot i no haver-hi una normativa específica, alguns consideren que: “pot servir d'ajut coses que han passat (...) i la posta en comú feta a través d'organismes com EUROPARC España que agafa totes les administracions que treballen amb parcs a l'Estat espanyol (...) Entre parcs tots ens entenem més ràpid perquè tenim els mateixos problemes (...) A vegades anaves a visitar un parc anglès i veies que conflictes que aquí s'havien repetit eren endèmics i comuns pel sol fet de ser un espai protegit (...) hi ha conflictes interns i externs que es van repetint arreu”. D'aquest compartir se'n deriven un seguit de manuals de bones pràctiques que el primer que fan és teoritzar i generar els conceptes, i orientar d'alguna manera sobre els procediments¹⁵.
- Els sistemes de qualitat de la gestió enlloc de normatives específiques. Es proposa que els sistemes de qualitat de la gestió també poden ser un bon instrument: “...amb un sistema de qualitat saps

que la gent identifica un procediment, s'intenta traçar (...) quan tot això ho pautes et dones compte que des del punt de vista tècnic s'ha plantejat malament un projecte (ex. de conservació) i totes aquestes mesures de mediació i participació les has d'incorporar en la pròpia redacció del projecte”.

En tot cas els preocupa que, més enllà de normatives, quedi ben clar el marc de referència de la intervenció. Recomanen explorar l'abast del conflicte i preveure de forma realista les possibilitats de resoldre'l o gestionar-lo. Recorden novament que “a un tema t'hi has de ficar si el pots resoldre, si no, l'has de saber congelar”. També consideren fonamental fer un seguiment del grau d'acompliment dels acords. Alguns veuen que no té cap sentit mediar en un conflicte si: “quan arribes a uns acords, tu com a Administració no ets la primera que els pots complir llavors no ho mediïs”

Per últim, en aquest apartat sobre l'organització del servei de mediació, s'obre la següent reflexió. Atès que molts dels conflictes ambientals estan generats per l'aplicació o el desplegament de polítiques públiques, els entrevistats valoren la idoneïtat d'enfortir més el sector públic o el privat en l'organització de la mediació en aquest camp.

Com a punt de partida coincideixen a destacar que el sector públic, en principi, administra l'interès general i, per tant, té la potestat i el mandat de protegir el medi ambient. Recorden que el medi ambient no té veu pròpia. Hi ha els grups ambientalistes, però no tenen un titular que defensi els seus interessos; per oposició al particular que defensa exclusivament interessos propis. També consideren que, des de l'Administració, s'està obligat a tenir una visió ample. Això inclou també la defensa dels interessos del titular i de l'administrat: “nosaltres tenim una visió de tot”.

Tot i així, les percepcions per part de l'administrat van en una altra línia. Sovint perceben un tracte desfavorable cap als interessos d'uns o d'altres. L'administrat interpreta les actuacions de les administracions públiques en defensa de l'interès general en temes ambientals com que “l'Administració actua per defensar els altres (els ambientalistes)”. Tanmateix, els ambientalistes també interpreten com a defensa dels interessos privats qual·sevol concessió que faci l'Administració per arribar a un possible acord.

En un escenari ideal, que malauradament no es dona, l'Administració ja hauria de tenir la visió de mediació. Li caldria perquè molts dels conflictes deriven precisament de “la col·lisió de interès general amb l'interès privat”. L'Administració hauria de tenir prou prestigi per oferir una imatge d'institució independent que defensa l'in-

terès públic. El problema és que “aquest prestigi no el tenim” per múltiples raons.

En aquest escenari desitjat, l'Administració hauria de tenir més capacitat d'adaptació i flexibilitat. En l'àmbit territorial, els canvis són molt ràpids i l'Administració és molt lenta: “és una màquina molt encarcerada davant d'eines que demanen respostes ràpides”, “Tots els instruments que hi ha per gestionar el territori són eines molt burocràtiques”.

Pel que fa a l'aspecte més operatiu, es planteja l'interès en el camp específic del medi ambient de promoure la mediació intra i interdepartamental. La mediació hauria de començar pels propis departaments de la Generalitat. En cas contrari, “estem creant conflictes territorials per culpa de la manca de mediació interna”. Se citen alguns conflictes concrets relacionats amb la creació del Parc Natural Montgrí Baix Ter, plans especials dels Aiguamolls o de l'Albera, o qualsevol construcció d'infraestructures; en tots ells “si aquests conflictes (d'interessos) que són fàcilment identificables no els resols primer amb els departaments competents (Agricultura, PTP, Indústria, Turisme, etc.) i surts amb una posició comuna (ja que els parcs, per exemple, els declara el Govern, no un Departament) el conflicte el genera (des de la pròpia Administració)”. Això converteix el territori en el “camp de batalla” on s'escenifica la descoordinació interdepartamental amb conseqüències molt greus de cara a la ciutadania i a les seves futures relacions amb l'Administració: “quan ja has encès el foc (...) i la gent diu NO al Parc, en temes que estan molt mediatitzats, a aquesta persona no li trauràs mai les reticències”.

Els entrevistats projecten les següents expectatives de cara a la creació d'una possible unitat d'intervenció:

- Unitat operativa i ràpida. Més enllà de si el servei hauria de pertànyer a la pròpia Administració o ser independent, s'hauria de poder garantir la rapidesa i operativitat per poder actuar a temps i no cronificar alguns conflictes.
- Unitat de mediació interna (intra – interdepartamental). Sense entrar a avaluar el grau de centralització, es tractaria d'una unitat integrada dins la pròpia estructura de l'Administració: “un cos de mediadors que estigués dins les diferents unitats per facilitar aquestes feines”.
- Organisme independent de l'Administració amb un cert reconeixement. “Podria ser una espècie de Síndic de Greuges o una entitat independent que pogués mediar en aquests conflictes”. Alguns

consideren que “potser és l'Administració qui l'ha de crear i després donar eines perquè es pugui externalitzar i ser independent”. Aquesta alternativa es planteja com a complementària a l'anterior i necessària en la mesura que: “sovint és l'acció de la pròpia Administració (en el desplegament de les polítiques ambientals) la que provoca les reticències”.

3.1.2.2 Sobre els procediments

En principi, els conflictes sobre els quals s'intervé són, a tall d'exemple:

- Des de l'àmbit de la planificació i gestió de l'aigua, s'identifiquen: cabals de manteniment, connectivitat fluvial o projectes de restauració i rehabilitació d'ecosistemes.
- Des de la gestió i planificació d'espais naturals:
 - Xoc entre la propietat privada i el bé públic, entre l'interès particular i l'interès públic (el cas de les Illes Medes amb els seus fons marins i les empreses de submarinisme). La intensitat del conflicte està molt relacionada amb els interessos econòmics que hi ha en joc (en termes de limitacions, en termes de cost d'oportunitat i/o lucre cessant).
 - Ordenació de reserves naturals (dins el Parc Natural de Cap de Creus, El Colomet) en espais l'elevada freqüentació on hi ha un ús públic no regulat que la llei obliga a ordenar.
 - Activitats esportives com l'escalada: moltes vegades l'escalada pot entrar en conflicte amb la protecció de les aus.
 - Els vols amb globus a la zona volcànica de la Garrotxa a vegades generen conflictes pels llocs on es veuen obligats a fer aterratges forçosos (afeccions a paratges protegits o determinades espècies de rapinyaires).
 - Conflictes generats pels danys de la fauna salvatge.
 - Senyalitzacions d'espais.
 - Aprofitaments i planificació forestal. “És un dels temes típics en què hi ha d'haver molta negociació”, tant amb la propietat com dins l'Administració (diferències en els criteris tècnics d'intervenció en la gestió forestal).

- Conflictes en relació amb la conservació de determinades espècies i la seva compatibilitat amb determinats usos.
- Des de la planificació territorial, el conflicte es genera per les diferents visions sobre els models de creixement i la coherència o no amb el desplegament normatiu que l'acompanya.

Davant d'aquest ventall de conflictes ambientals, els entrevistats valoren la idoneïtat de la mediació. En realitat, la descartarien en casos extrems d'incompliment (són espais en els quals la mediació no tindria sentit) o quan no hi voluntat manifesta d'apropament de les parts.

Alguns pensen en la mediació amb una mirada finalista o més instrumental:

- Casos de “negociació assistida” per revertir una situació actual d'incompliment o d'il·legalitat. Casos en què, legalment, tothom podria tenir raó però cal revertir per tal d'assolir objectius ambientals. Cas dels cabals ambientals o dels carruatges del Parc Natural de la Garrotxa “són situacions en què, davant d'una situació en la qual determinats particulars tenen tots els drets adquirits, l'Administració no fa prevaldre que en un espai que és públic pot plantejar una expropiació”. L'Administració no pot per raons econòmiques o per incapacitat de gestionar el conflicte derivat de l'imperatiu legal de fer prevaldre l'interès públic.
- Molts d'aquests casos tenen a veure amb compartir una informació bàsica que faciliti la comprensió que no s'intervé des d'un marc d'arbitrarietat.
- En situacions on es dona un desconeixement entre les parts que defensen legítimament els seus interessos. Un dels entrevistats s'hi refereix en aquests termes: “en situacions d'ignorància i desconeixement però amb defensa lògica dels interessos particulars, (...) normalment el que passa és que aquella part no ha entès mai l'altra part, no s'han posat mai d'acord i cada un defensa els seus interessos lògics”. Proposa que: “senzillament has de posar un entorn i un temps adequat perquè les parts es coneguin, vegin que no hi ha mala fe de les parts (...) llavors fàcilment es pot arribar a un punt”.
- En casos en els quals no hi ha una normativa específica que reguli una determinada activitat amb potencial impacte ambiental. Un dels entrevistats cita com a exemple el cas de l'escalada: “com que amb normativa no hi hem pogut entrar, parlo amb la Federació, amb altra gent que és experta (...) i

aquí sí fem un paper de mediació (...) Posem de comú acord quines són les vies d'escalada on no hi ha cap problema, on sí que n'hi ha i cal una regulació temporal, i on no podem anar mai perquè aquí hi ha realment un conflicte (proximitat de rius, per exemple). Fan un acord i fan públic el pacte al qual s'ha arribat, cadascú a través dels seus mitjans”.

- Casos de “facilitació” del compliment d'imperatius legals. Citen, per exemple, el cas de les expropiacions lligades a la implantació d'un espai natural protegit: “Les expropiacions, encara que la llei ho permet, són processos de negociació”. O, en un tema menor, les senyalitzacions públiques dins un espai natural: “posaves una senyal al començament i les tiraven totes (...) quin era el conflicte? Primer: els havies demanat permís?”.

Altres li donen un enfocament més obert i transformador. Entendrien que és recomanable intervenir des de la mediació en casos on convé explorar alternatives. Hi ha molts casos entremitjos en els quals es poden buscar solucions adaptatives a llarg termini per arribar al desplegament de determinades polítiques ambientals, on s'intueixen els objectius ambientals, però la solució que no té perquè ser única. Aquesta aproximació permet descobrir també la força del diàleg. Davant d'alguns dels conflictes descrits, el més important sovint és fer pedagogia des de l'exemple: “la gent ha de veure que es pot parlar, primer pas, i després si els conflictes tenen lògica es pot començar a encarrilar”.

Hi ha factors qualitius que faciliten la mediació, segons els entrevistats. Lògicament el primer que cal es que hi hagi voluntat manifesta d'apropament entre les parts. “Hi ha d'haver per part de tothom voluntat d'escoltar i d'entendre, si no és molt difícil”. També els vincles amb el territori faciliten la mediació. Alguns consideren que és més fàcil intervenir en conflictes ambientals en què la gent depèn del territori “quan és un conflicte de la propietat, és una persona que viu d'allò, normalment l'acabes resolent (...) en canvi, els conflictes més grans són precisament amb els sectors més lúdics (més prescindibles, segons l'entrevistat) (...) són sectors que busquen més el benefici econòmic i que, parlant en plata, el territori se'ls en fum”. Considera més fàcil de gestionar una situació conflictiva amb “els caçadors que venen del món rural i que tota la vida, per tradició familiar, practiquen aquesta activitat en un entorn, que no pas un caçador que et ve d'una societat urbana que pensa que té tots els drets adquirits”.

En general en els temes ambientals, la mediació seria adient especialment si considerem que “en temes am-

bientals no hi ha dogmes (...) no és pot dir mai si faig això passarà això (...) Els ecosistemes són molt complexos (...) mai saps exactament que et comportarà, més o menys tens models, tens coneixements (...) sé que si no em passo d'una certa concentració d'amoni l'ecosistema estarà bé, però no tinc una certesa absoluta. (...) Els números a nosaltres ens permeten treballar, no vol dir que siguin una realitat absoluta". Des d'aquesta perspectiva, els processos de mediació ens ajudarien a flexibilitzar les condicions de com ens atensem a determinats objectius ambientals a partir de determinats llindars de referència que no serien inamovibles.

Perceben com un dels reptes importants en la intervenció mediadora quan s'ha d'intervenir en la base cultural subjacent al conflicte ambiental. Parla de conflictes de "canvi de cultura" i cita un exemple a la Fageda d'en Jordà: "el pagès de tota la vida que passa per davant de la casa (...) la compren uns de Barcelona i posen un tancat- perquè nosaltres hem comprat la casa per venir viure aquí i estar tranquils - (...) a pagès no tanques, tu deixes que la gent circuli i hi ha unes normes establertes (...) Tu és clar que ets l'amo però no acabes tancant. (...) El que va comprar la finca per primera vegada la va tancar perquè no suportava que els tractors passessin pel camí els caps de setmana que ell volia descansar". Recorda que hi ha pobles on toquen les campanes de tota la vida i arriba gent nova i demanen que el campanar deixi de tocar per poder descansar..."Has de tancar un campanar que fa segles que toca i tothom ho ha d'acceptar?".

La majoria d'entrevistats no tenen sistematitzats els processos en els quals han treballat amb la mirada mediadora. En el moment de valorar però els factors claus (de l'èxit o dificultats) en un procés de mediació ambiental, es destaquen, per exemple, com a claus de l'èxit: la confiança mútua; la transparència en els continguts; "explicar clarament les coses (...) el perquè"; el marc de referència i la capacitat de transmetre l'idea que "no tot s'hi val", així com la gestió de les expectatives: "deixar molt clar des del principi els límits de la mediació" i també "els marges de la negociació".

També consideren important transmetre imparcialitat en tot moment: "si amb qui vas a mediar es pensa que estàs a favor de l'altre, llavors s'entroquen les postures". Per l'Administració és important transmetre que "no s'està defensant un particular, estàs defensant un bé comú".

Finalment recomanen:

- Evitar la "politització del conflicte". "Perquè el procés segueixi per part de l'Administració, sempre hi haurà d'haver unanimitat per part de l'Ajuntament,

del tema del parc no se'n pot fer un conflicte polític o un conflicte municipal."

- Personalitzar el tracte. Més enllà de la representativitat i rellevància dels interlocutors, el tracte personalitzat facilita molt l'apropament.
- Defugir de valoracions personals subjectives."Una norma sagrada: per tu qualsevol persona és persona i l'has de tractar com a persona, per més cràpula que sigui". Pots estar-hi d'acord o no però, en principi, "qualsevol idea és vàlida mentre no vagi en contra de la llei i s'ha d'escoltar"
- Generar sinèrgies més enllà del paravents legals. "Sempre i quan puguis generar sinèrgies és molt millor, encara que tinguis tots els paravents legals (...) val més cosir que descosir"
- Centrar-se en explorar les vies de col·laboració per davant de les vies coercitives. Es cita el cas del volcà de Santa Margalida: "enlloc d'anar a expropiar vas a la col·laboració amb el propietari i el Parc (...) Crec que en el cas del volcà de Santa Margalida va funcionar molt bé (...) ara està molt més ben gestionat".

Els entrevistats pensen que els resultats als quals s'arriba en clau mediadora són "bons en general". Destaquen com a més positius els canvis de conducta i la generació de resultats més adaptats. Aquests processos tenen un valor afegit ben clar "han ensenyat a parlar-ne". Això és un bon precedent per abordar amb èxit futurs processos. Consideren que, efectivament, els resultats a què s'arriba són més consistents i adaptats a la realitat i pluralitat de mirades.

En canvi destaquen alguns esculls o reptes importants com ara:

- Cultura de la mediació poc implantada. Consta que som un país que no està acostumat a la mediació "(...) La gent entén la mediació més com una finestra de queixes cap a l'Administració (...) la gent no venia tant a buscar consensos com a queixar-se d'allò que els afecta".
- L'Administració com a institució burocratitzada. El ciutadà identifica l'Administració "com un paper que t'arriba a casa que has de contestar en 30 dies". Costa identificar-la com a l'espai de diàleg on es poden concertar propostes.
- La "robustesa" dels resultats: resultats "més sòlids" (amb precaucions sobre el compromís d'acompliment dels acords). Es considera que, efectivament, els resultats als quals s'arriba són

més consistents i adaptats a la realitat i pluralitat de mirades. Ara bé, assenyala una alerta: “si després (els resultats) no queden regulats i ben estipulats, i a l’Administració això vol dir algun document que ho validi, els acords es poden trencar”. Recupera l’exemple de l’escalada al Port i al Montsant: “hi ha un acord, però en el moment que vingui gent que no va ser la que va realitzar l’acord, i comenci a escalar per determinades vies (que poden afectar la fauna), veus que no pots sancionar, perquè no hi ha una norma¹⁶, no hi ha règim sancionador i l’acord es trenca”.

En relació amb el grau de regulació necessari per a la intervenció en conflictes ambientals en la majoria dels casos, la proposta que es fa no és tan en clau de regulació normativa o legal com en l’interès d’establir algun tipus de mecanisme institucional extern a l’Administració que agilités l’abordatge d’aquests conflictes. Es recorda que l’Administració actualment no està prou preparada per fer-ho i molts casos acaben derivant cap a processos judicials que consumeixen molts recursos públics. Potser “amb un procés de mediació extern, des d’un equip que generés més confiança a l’administrat i transmetés imparcialitat” s’avençaria més i es podria solucionar.

Es podria fixar algun sistema per a compartir bones pràctiques o posar a disposició serveis de facilitació i mediació. D’una banda, es tractaria de compartir pistes en l’abordatge a determinats conflictes per veure com adaptar-les a cada cas concret. De l’altra, es podria comptar amb “persones capacitades, col·lectius de persones especialitzades en mediació, serveis de mediació amb procediments establerts, això sí”. Es defuig en canvi de “normes o molta regulació no són garantia (...) prefereixo les persones que no pas els instruments legals”.

Alguns proposen serveis de mediació a diferents àmbits:

- Servei de mediació ambiental interdepartamental: considera necessària la figura de mediador ambiental dins la Direcció General i el Departament de Medi Ambient i Habitatge (amb l’objectiu de facilitar l’apropament en l’aplicació de certs criteris tècnics, de procediments i maneres de treballar).
- Servei de mediació intradepartamental: amb objectius de garantir la coordinació administrativa, tècnica i desplegament de les polítiques públiques que afecten al territori.
- Servei de mediació local (d’intervenció en el territori).

Tanmateix es considera important establir una possible regulació, entre altres raons per treballar en clau de

futur, i així preveure que els conflictes ambientals possiblement vagin a més.

Per últim, els entrevistats consideren que els mitjans tecnològics en el cas dels conflictes ambientals poden contribuir força a facilitar l’accés a la informació ambiental. Aquest aspecte és especialment clau en determinats nivells de conflictes ambientals i, a més, està emparat pel Conveni Aarhus. Es considera bàsica “la informació assequible i interpretada” per part algú coneixedor, si no, pot generar desinformació i confusió.

Condicionat al tipus de societat, alguns però li donen un valor sobretot complementari als mitjans tecnològics i consideren bàsic el contacte físic, frec a frec. En societats tecnològiques, en conflictes urbans, aquest tipus de mitjans tecnològics tenen més sentit. En societats rurals, l’entrevistat no n’abusaria, ja que pensa que “hi fa molt la persona i hi fa molt la cara”. Parla dels acords a pagès: “El que abans era un acord de mà, no el substituïx l’electrònica (...) Quan tu havies arribat a un acord de mediació entre persones, no tenies cap dubte (...) amb la paraula l’acord ja estava donat”.

3.1.2.3 Perspectives de futur

Segons els entrevistats, entre els conflictes ambientals que s’accentuaran els anys vinents destaquen:

- La disminució del recurs disponible pels requeriments ambiental i el canvi global amb relació a l’aigua.
- La controvèrsies que poden generar propostes tècniques per incrementar el recurs disponible (costen diners i energia, i requereixen una nova percepció social del problema: “l’aigua no és gratis (...) Parlar per exemple de mercats de l’aigua vol dir capacitat d’arribar a acords amb els pagesos, amb els habitants de les grans ciutats (...) S’ha de fer molta pedagogia i no plantejar-ho com un enfrontament d’uns contra els altres, del món rural vers el món urbà”.
- L’ocupació del territori. La manca d’ordenació i la fragmentació amb determinades infraestructures estan afectant a la permeabilitat: “una societat que ha basat tot el seu creixement en una destrucció territorial (...) aquest conflicte no l’estem resolent i, per tant, serà necessari intervenir-hi”.
- Impactes del canvi climàtic en els sistemes mediterranis.

- Agressió als sistemes costaners vinculat a activitats econòmiques d'interès privat.

Per alguns, la mediació pot descomprimir de forma efectiva el sistema judicial amb relació als temes ambientals. Per alguns temes com ara l'aigua, els entrevistats pensen que clarament que sí és possible.

Em canvi, altres pensen que els conflictes ambientals estan poc judicialitzats. Alguns dels entrevistats consideren que "els temes ambientals no han entrat encara a la justícia (...) no hi ha una percepció de quins són els danys ambientals, s'intervé en temes molt puntuals i esporàdics". Si es confirma la tendència que, progressivament, a l'empara de nova legislació ambiental, s'hi va entrant a fons "la mediació hi pot fer molt (...) si primer es fa mediació abans d'entrar a la judicatura, molt millor".

3.2 Diagrames de processos

Partint del fet que fins ara a Catalunya no s'ha identificat cap servei públic de mediació ambiental, hem analitzat:

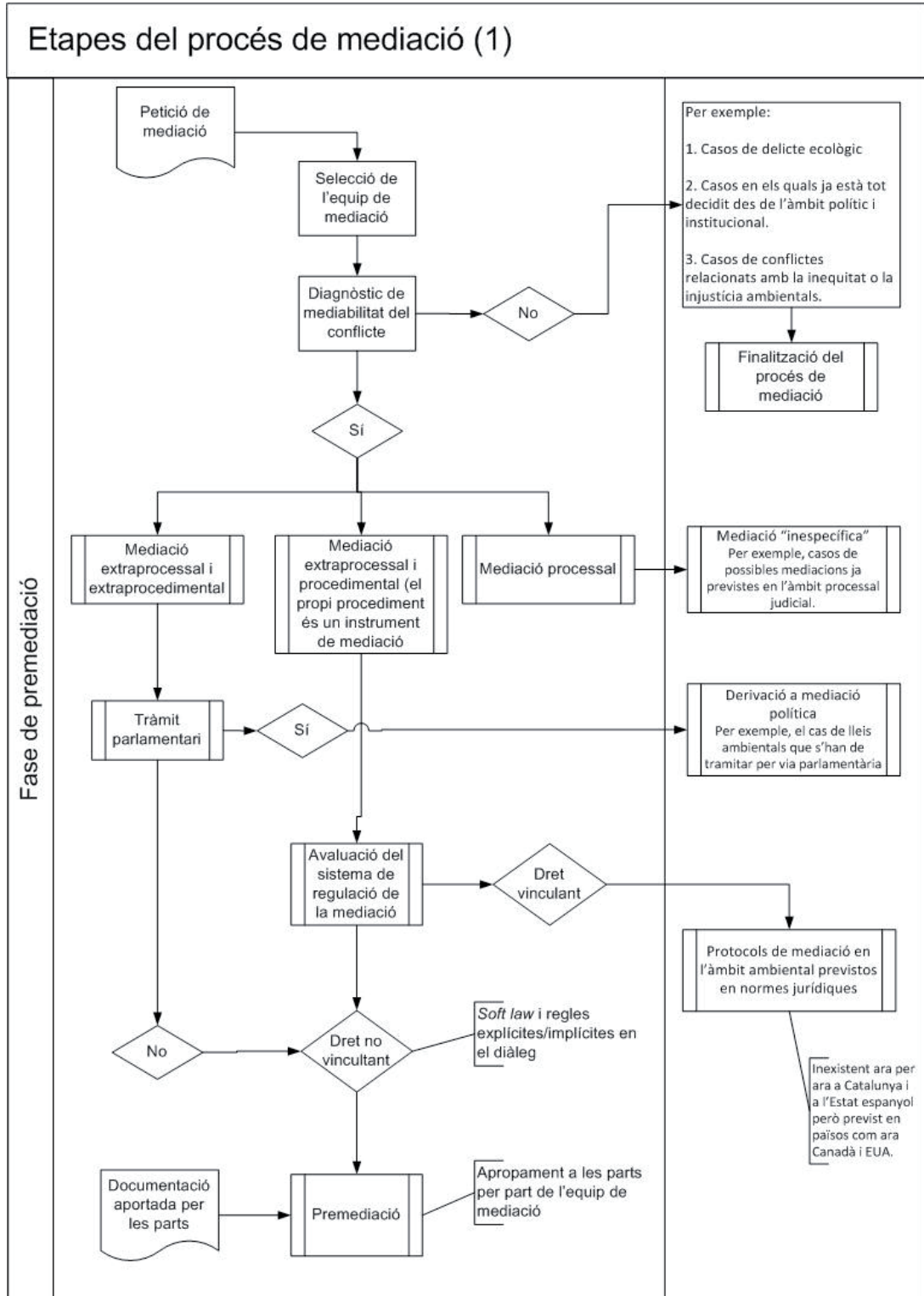
- i. "Finestretes" a la mediació que s'obren dins dels procediments administratius habituals relacionats amb planificació estratègica, implementació de polítiques ambientals, etc.
- ii. Accions mediadores lligades a acords voluntaris com ara alguns acords de custòdia del territori.
- iii. Aportacions metodològiques dels serveis de mediació ambiental oferts per entitats i empreses.

Amb tot això hem elaborat un diagrama de procés destil·lant els aprenentatges dels pocs casos concrets als quals hem tingut accés. S'hi poden observar algunes característiques bàsiques com ara:

1. mediació centrada en les fases inicials del procediment;
2. procés de mediació proper (al marge d'algunes especificitats ja citades) amb els de mediació comunitària; i
3. inespecífic quan s'obren possibilitats de mediació processal.

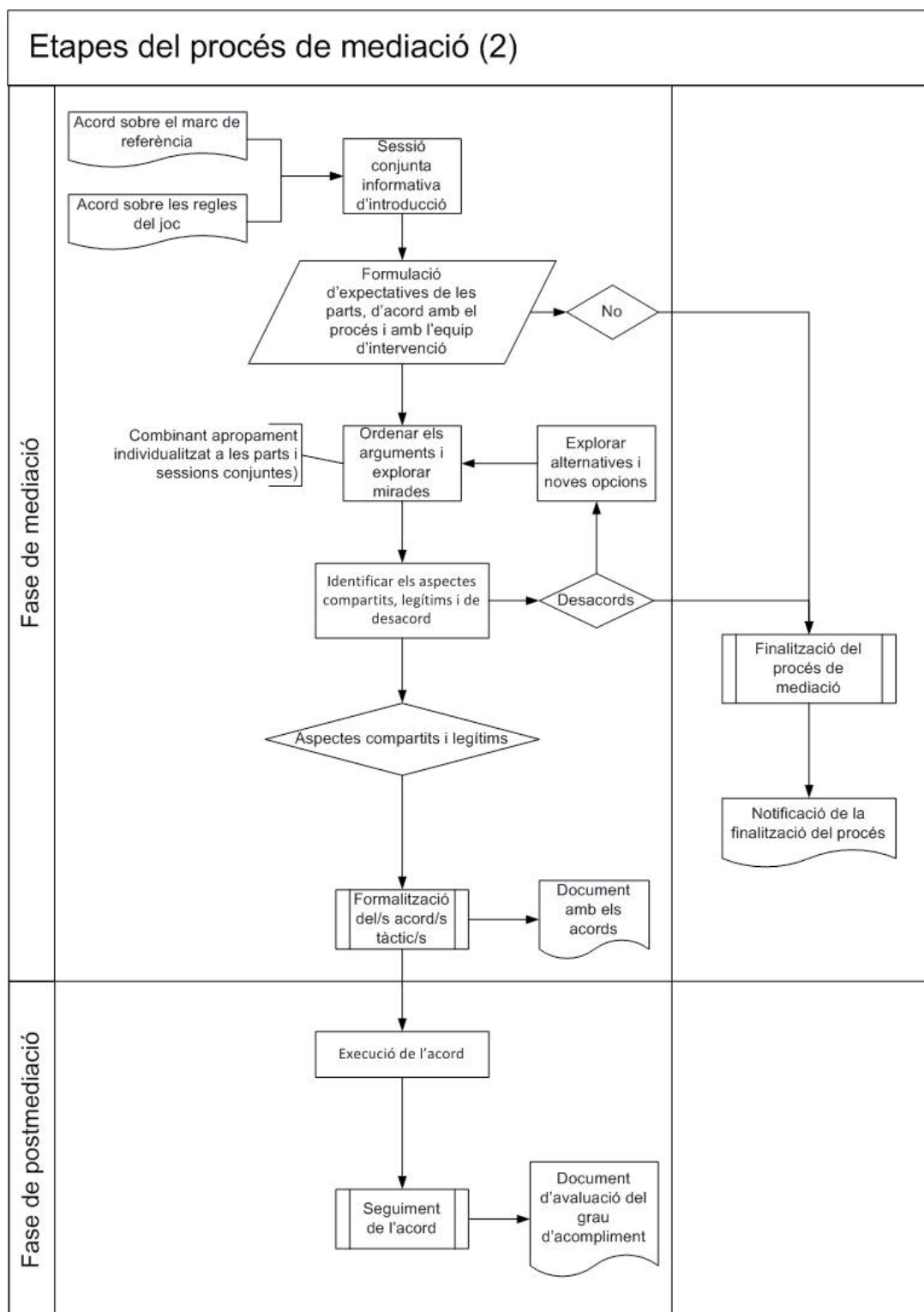
A continuació presentem el diagrama del procés.

Diagrama 1. Etapes del procés de mediació en conflictes ambientals – fase de premediació.

Font: Elaboració pròpia

Diagrama 2. Etapes del procés de mediació en conflictes ambientals – fase de mediació i postmediació.

Font: Elaboració pròpia

3.3 Casos

En aquest punt fem referència a alguns casos en els quals s'ha vist implicat part de l'equip redactor, que s'han abordat des d'intervencions mediadores no vinculades a normes jurídiques ni protocols sistematitzats. El recorregut per aquests casos ens ha permès fer la proposta de procés de mediació que es presenta en l'esquema adjunt de l'apartat anterior.

1. Pla zonal de cabals de manteniment del riu Ter
 - Tema central del conflicte: la implantació dels cabals de manteniment.
 - Iniciativa proposada per: Agència Catalana de l'Aigua.
 - Principals agents implicats: entitats ambientalistes, hidroelèctriques, agricultors i l'ACA
2. Cartes del paisatge
 - Tema central del conflicte: el manteniment del paisatge.
 - Iniciativa proposada per: comarca del Mataranya
 - Principals agents implicats: Administració local, agents econòmics, associacions i ciutadans de la comarca.
3. Gestió d'espais Xarxa Natura 2000
 - Tema central del conflicte: la compatibilitat d'usos i la gestió en zones estepàries incloses en la Xarxa Natura 2000.
 - Iniciativa proposada per: SEO/Birdlife (Societat Espanyola d'Ornitologia).
 - Principals agents implicats: agricultors, ramaders, indústries extractives, instal·ladors de parcs eòlics, caçadors, conservacionistes, Departament de Medi Ambient.
4. Pla d'ordenació de les valls occidentals del Pirineu aragonès
 - Tema central del conflicte: l'elaboració d'un Pla d'ordenació de recursos naturals i més tard la declaració d'un parc natural.
 - Iniciativa proposada per: Consorci per al Desenvolupament Socioeconòmic de les Valls
 - Principals agents implicats: agricultors, ramaders, indústries de la fusta, propietaris, excursionistes, caçadors, ajuntaments, mancomunitats forestals, associacions turístiques, entitats ecologistes, Departament

de Medi Ambient, centres de recerca en ecologia.

5. Custòdia pesquera a l'illa de Menorca (GOB)
 - Tema central del conflicte: la gestió sostenible de la pesca a l'illa.
 - Iniciativa proposada per: GOB (Grup Ornitològic Balear).
 - Principals agents implicats: pescadors artesans, pescadors de bou, centres de recerca pesquera, direcció general de pesca, entitats conservacionistes.
6. Usuaris recreatius de la conca de l'Ebre
 - Tema central del conflicte: la compatibilitat d'usos recreatius.
 - Iniciativa proposada per: Confederació Hidrogràfica de l'Ebre.
 - Principals agents implicats: pescadors recreatius i piragüistes.

3.3.1 Pla zonal de cabals de manteniment a l'alt Ter

El conflicte en aquest cas es centra en el desplegament del Pla sectorial de cabals de manteniment de les conques internes de Catalunya (PSCM-CIC). Segons l'argumentari de l'ACA, el Pla sectorial de cabals de manteniment dóna compliment a les previsions de l'actual Pla hidrològic de les conques internes de Catalunya (art.12 del Reial decret 1664/1998), on es disposa que l'establiment dels cabals ecològics s'ha d'efectuar en els plans hidrològics de conca, i que correspon a l'organisme de la conca concretar-los a través d'estudis específics per a cada tram del riu. Alhora, el PSCM-CIC forma part del procediment encaminat a complir progressivament les exigències de la Directiva marc de l'aigua (2000/60/CE) en la qual s'exigeix l'assoliment del bon estat ecològic i químic de les aigües abans de finals del 2015. Tal i com explica l'ACA en el seu fulletó divulgatiu, la implantació efectiva del Pla es fa a través dels anomenats plans zonals, on s'hi concretaran els cabals que cal que circulin per les explotacions existents i amb les concessions vigents, tenint en compte les singularitats i l'estat concessional de cadascuna d'elles, i amb l'objectiu del PSCM, sense deixar de banda els usos estratègics i el consens social.

El conflicte es deu principalment al fet que en el moment de posar en marxa el Pla zonal d'implantació de cabals de manteniment a la conca de l'alt Ter, les concessions

vigents sobrepassen la disponibilitat de cabal al riu tant per als usos (aigua recurs) com per les finalitats ambientals (aigua medi). La raó principal per la qual l'ACA justifica l'abordatge del Pla zonal des d'una mirada mediatadora és per considerar que "interessa a totes les parts no entrar en una dinàmica de recursos i contenciosos". Els principals agents implicats en el conflicte són les entitats ambientalistes, empreses hidroelèctriques, l'ACA i alguns agricultors. El cas es correspondria al tipus de mediació ambiental que en l'apartat 4.3 d'aquest capítol es presenta com a mediació correctora o resolutiva de conflictes. Els principals valors i resultats que aporta l'intervenció d'un equip de mediació en aquest procés són l'apropament entre actors en la relació conflictiva manifesta, canvis de conducta i de maneres de fer, i la possibilitat d'explorar alternatives tècniques a les estratègies d'implantació dels cabals de manteniment.

A la pàgina següent presentem el Diagrama 3, un esquema simplificat del procés.

3.3.2 Cartes del paisatge

El conflicte latent en aquest cas és la coexistència, a la comarca del Matarranya, de diferents punts de vista amb relació al paisatge i, per tant, a la dificultat d'emprendre polítiques actives orientades al seu manteniment i gestió. Els actors implicats pertanyen a l'àmbit públic (ajuntaments i comarca), a l'àmbit ciutadà (associacions culturals, ecologistes i de recuperació del patrimoni) i a l'àmbit econòmic (agricultors, ramaders, empresaris, cooperatives i sindicats).

La comarca del Matarranya va decidir impulsar l'elaboració de la carta del paisatge, document de concertació d'estratègies entre els agents públics i privats per a assolir actuacions de protecció, gestió i ordenació del paisatge que tinguin per objectiu mantenir els valors paisatgístics d'un territori concret¹⁷. En aquest cas, l'objectiu era establir el màxim de consens possible en la definició dels objectius de qualitat paisatgística, tenint en compte les aportacions i punts de vista manifestat pels agents implicats. El procediment que es va posar en marxa va seguir l'esquema general establert al protocol elaborat per l'Observatori del Paisatge de Catalunya¹⁸, organisme dependent del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. A continuació apareix l'esquema seguit a la fase de mediació, iniciada posteriorment a l'elaboració d'una diagnosi del territori i del paisatge.

El cas es correspondria al tipus de mediació que en l'apartat 4.3 d'aquest capítol es presenta com a mediació ambiental preventiva. Els principals resultats que

aporta la intervenció d'un equip de mediació en aquest procés és la signatura pública de la carta del paisatge, on les parts signants es comprometen davant la societat a formar part d'un projecte col·lectiu i a treballar en conseqüència per a assolir els compromisos signats.

A la pàgina 716 presentem el Diagrama 4, un esquema simplificat del procés.

3.3.3 Usuaris recreatius a la conca de l'Ebre

La redacció del Pla hidrològic de la conca de l'Ebre va posar de manifest alguns conflictes d'usos dins l'espai fluvial. En concret, es van identificar tot un seguit de problemes entre els diferents usuaris recreatius, especialment entre els piragüistes i els pescadors. En aquest sentit, la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre va decidir facilitar un espai propi pels usuaris lúdics de la conca de l'Ebre, amb l'objectiu d'explorar les possibilitats de concertació sobre les propostes a incloure dins del Pla hidrològic de la conca i propiciar un major entesa entre les parts.

Els actors implicats en el conflicte són les entitats i empreses relacionades amb activitats lúdiques que es desenvolupen en l'espai fluvial, en concret, piragüisme (federacions autonòmiques de piragüisme, empreses i clubs) i pesca recreativa (federacions autonòmiques de pesca) i entitats de pescadors amb una vessant més conservacionista. El cas es correspondria al tipus de mediació que en l'apartat 4.3 d'aquest capítol es presenta com a mediació ambiental preventiva. El principals resultats que aporta la intervenció d'un equip de mediació en aquest procés és la concertació de mesures entre sectors inicialment enfrontats i la generació de noves aliances dins del propi sector recreatiu i amb relació a la Confederació.

A la pàgina 717 presentem el Diagrama 5, un esquema simplificat del procés.

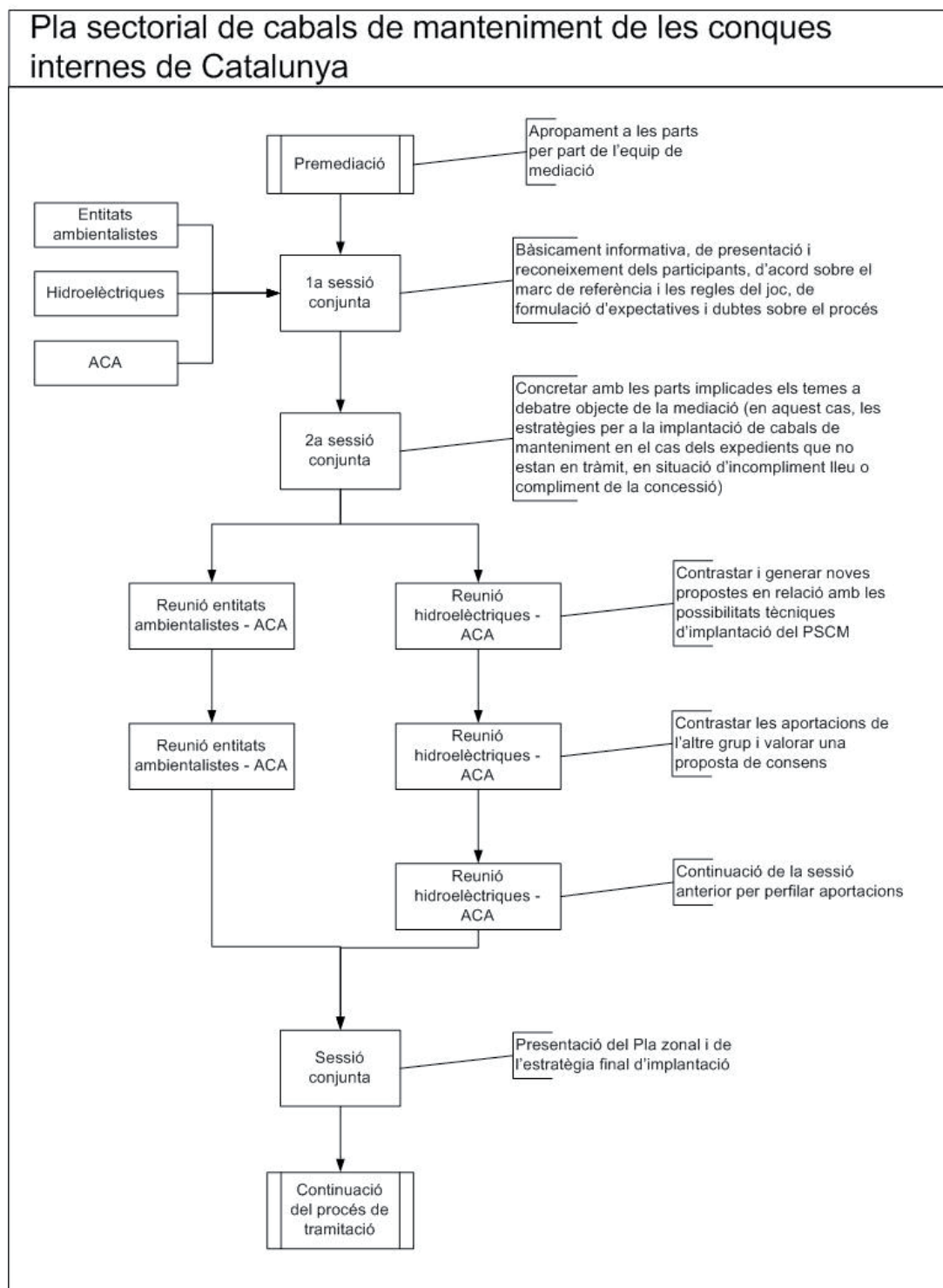
4 Prospectiva

4.1 Possible evolució dels conflictes

Els conflictes ambientals que els entrevistats consideren que s'accentuaran durant els anys vinents fan referència a:

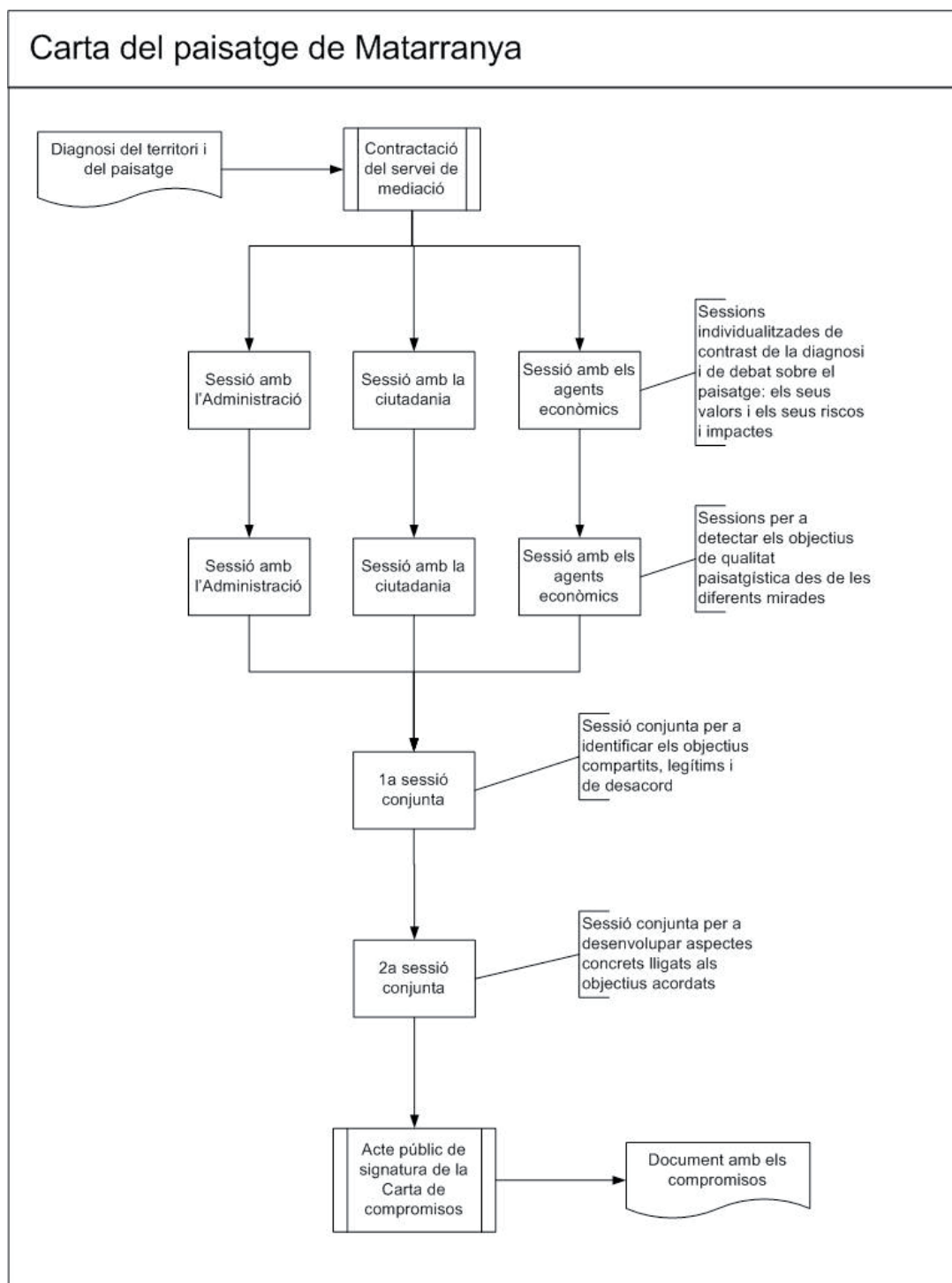
- L'aigua: (i) la disminució del recurs disponible pels requeriments ambientals i el canvi global; (ii) controvèrsies que poden generar les propostes tècni-

Diagrama 3. Fase de mediació dins el procés d'establiment del Pla sectorial de cabals de manteniment.

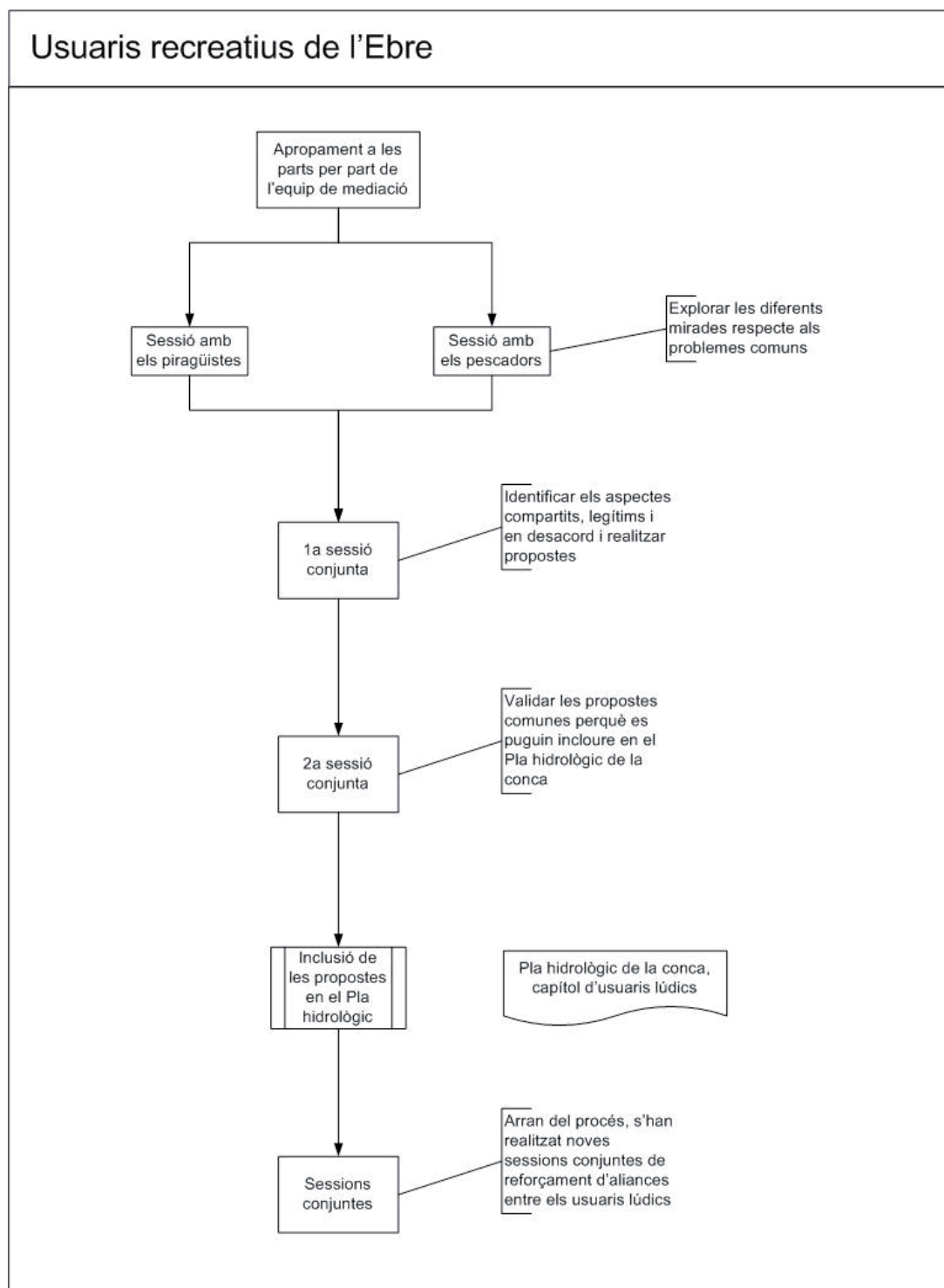
Font: Elaboració pròpia

Diagrama 4. Fase de mediació dins el procés d'elaboració de la Carta del paisatge.

Font: Elaboració pròpia

Diagrama 5. Fase de mediació dins el procés de concertació de mesures entre els usuaris recreatius de l'Ebre.

Font: Elaboració pròpia

ques per incrementar el recurs disponible (costen diners i energia i requereixen una nova percepció del problema).

- L'ordenació territorial i usos del sòl (pressió sobre els terrenys agrícoles i forestals).
- El desplegament de grans infraestructures.
- Les instal·lacions de parcs eòlics i parcs termosolars – model energètic.
- Els transgènics.
- Els espais naturals i la gestió de la fauna salvatge i espècies cinegètiques.
- Els conflictes generats per les crisis cícliques del model econòmic.
- El fet de centrar el debat en l'interès general i els elements ambientals globals –canvi de paradigma de la gestió i administració pública en temes ambientals.

4.2 Adequació de la mediació

La mediació ambiental, en el context actual on a l'anhelada Administració relacional li queda encara un llarg camí a recórrer, seria especialment aconsellable:

- Dins la pròpia Administració per tal de facilitar la coordinació inter i intradepartamental tan requerida en l'àmbit ambiental (polítiques sovint de caràcter transversal).
- En les fases prèvies dels procediments (en les quals el propi procediment es converteix en un instrument de mediació) sempre que es constati un marge de maniobra real en la presa de decisions final.
- Al marge de procediments, en situacions en què el conflicte és particularment advers i convé recuperar la comunicació entre les parts implicades.
- En algunes situacions previstes com a dret vinculant en altres països com ara Canadà (Sadler, 1993), Àustria (Arbter, 2003) o Alemanya (Troja, 2000). Nieto (2010) considera que una de les experiències més interessants de mediació en el camp ambiental l'ofereix, per exemple, el model canadenc d'avaluació d'impacte ambiental: "en aquest cas la mediació no es contempla només com un simple mecanisme, solució o recurs

per a conciliar eventuais conflictes d'interessos, sinó que s'avença un pas més: es tracta en si mateixa d'una de les modalitats d'avaluació d'impacte ambiental per a certs tipus específics de projectes".

4.3 Mediació ambiental jurídica

La mediació ambiental consisteix en assolir la solució o gestió de conflictes mitjançant sistemes alternatius, i comporta, la majoria de vegades, la intervenció de l'Administració com a poder públic.¹⁹ Aquesta característica significa que, ja d'entrada, s'inclouin dins l'àmbit de la recerca assumptes administratius en els quals les administracions en són part i alhora també poden tenir responsabilitat com a conseqüència de la seva actuació com a poders públics. Per tant, la recerca va més enllà de l'objecte estricte de la mateixa Directiva 2008/52/CE.

Ens trobem que, per la pràctica de la mediació ambiental, no existeix cap norma reguladora al marc normatiu vigent ni tampoc cap protocol per aplicar als diferents supòsits que poden sorgir. Després d'examinar diversos supòsits objecte de possibles mediacions, es pot constatar l'existència de dues modalitats ben diferenciades:

- i. referent a la programació i planificació ambientals, així com a les llicències i autoritzacions i avaluacions ambientals. L'Administració sempre hi és present.
- ii. modalitat correctora: quan sorgeix el conflicte i es tracta de cercar una solució. En aquest conflicte gairebé sempre hi és l'Administració²⁰.

Després d'examinar la diferent casuística dels conflictes ambientals, ens sembla que en la majoria d'ocasions es tracta d'una especialitat o subdivisió de la mediació comunitària pel que fa a la mediació correctora o resolutiva de conflictes. Tot i que és cert que a la mediació ambiental en general hi serà l'Administració pública i que normalment la complexitat del conflicte és més evident (tant per l'aspecte material en si mateix, com també per la pluralitat de subjectes que hi intervenen, per la transcendència social i política), no és menys cert que les tècniques de mediació comunitària poden ser adequades per cercar solucions en aquest àmbit.

En concret, parlem de dos tipus de mediació: la mediació ambiental preventiva i la mediació correctora o

resolutiva de conflictes. El primer tipus de mediació consisteix a evitar conflictes²¹. Pel que fa als conflictes ambientals que transcendeixen més enllà de la reclamació estricta d'una persona individual, existeix una base social i una pluralitat d'actors que persegueixen diferents objectius. Aquesta mediació preventiva en matèria ambiental requereix que s'inverteixin esforços de totes les parts implicades però el que és essencial és precisament el paper de l'Administració en aquest àmbit.

Entre algunes actuacions més significatives, podem citar la instal·lació d'una planta de tractament de residus²² que tots sabem i som coneixedors de l'efecte *nimby* que produeix a tots els sectors. Precisament a Catalunya, malauradament per a tots nosaltres, l'efecte de rebuig i del no a les instal·lacions i actuacions ambientals, sovint suposen un sistemàtic "no" de la població a qual-sevol actuació que pugui significar una certa molèstia individual²³. No menys importants són la planificació d'infraestructures ambientals com sanejament, residus i energies renovables²⁴. Tampoc podem defugir de fer referència a actes més concrets d'autoritacions o llicències i, especialment, els que inclouen el tràmit d'avaluació ambiental²⁵.

Els mecanismes de la mediació preventiva requereixen un esforç de tots els sectors implicats i d'una disposició prèvia de reconeixement de les necessitats. Per això convindria plantejar la necessitat d'un pacte social ambiental que impedisís precisament el que actualment està passant: el rebuig sistemàtic a la implantació de les infraestructures ambientals, a les actuacions que poden suposar una minoració del nostre benestar individual. Per tant, tot el que s'inverteixi en aquesta direcció és poc atès que ja coneixem el final del procés: impossibilitat d'avançar i judicialització dels conflictes.

Aquesta mediació preventiva requereix molts esforços. A més dels tràmits que preveu el procediment per la legalització o implantació de les mateixes infraestructures, s'ha de treballar i desenvolupar més a fons la tècnica del *scooping*²⁶, que consisteix en la informació i participació prèvia que necessàriament requerirà una certa predisposició positiva de les parts implicades²⁷. Arribats a aquest punt, i en la fase primerenca o embrionària, també les administracions (no només les altres parts) han d'estar disposades a l'acceptació d'una solució consensuada que, naturalment, i per la responsabilitat que suposa als poders públics, no pot infringir la legalitat vigent de cap manera.

Els mecanismes de la mediació ambiental preventiva són sens dubte inicialment costosos, però tenen un rendiment social més profitós i gratificant posterior: evitar conflictes que són molt difícils de resoldre i generen moltes vegades controvèrsies que van més enllà del conflicte ambiental. Sabem que és difícil institucionalitzar els mecanismes de mediació ambiental preventiva i, amb la mateixa finalitat, s'ha de fer un esforç addicional important.

En aquesta fase, cal la intervenció no només de professionals mediadors, sinó també d'experts relacionats amb l'objecte a mediar. Ens explicarem més: si resulta que el que es vol és mediar en un programa de gestió de residus, serà imprescindible la participació no només dels mediadors i comunicadors, sinó també dels experts (enginyers, advocats, sociòlegs...). Aquesta tasca prèvia ajudarà molt a evitar els conflictes i hauria de fer-se de manera sistemàtica en tot aquest tipus d'actuacions. Ara bé, intentant concretar una mica més el que diem, ens plantejarem: com poden ser aquests instruments d'intervenció? Avui per avui només coneixem els mecanismes de participació directa, de comunicació prèvia, amb la finalitat no només d'informar sinó d'implicar els interessats fins al punt d'assolir la seva complicitat per fer viable l'actuació.

Ens atrevim a diagnosticar que a la mediació ambiental preventiva hi ha també dues subfases diferenciades. La primera que passaria necessàriament per allò que hem esmentat al paràgraf anterior, i la segona es situaria ja dins del procediment més formal i previst al marc normatiu vigent i que, per les seves característiques, res impediria que la seva pràctica es desenvolupés amb més intensitat.

Per altra banda, parlem de la mediació correctora o resolutiva de conflictes quan ja existeix el conflicte o la problemàtica que requereix una solució, i precisament aquí comença o ha d'iniciar-se la tasca mediatora per evitar arribar a la cúspide o vèrtex de la piràmide de litigació o litigiositat. Precisament per abordar aquest camp i ateses les característiques de l'àmbit que estem analitzant, podem fer una afirmació que, al nostre entendre, és claríssima: molts dels conflictes que acaben en seu judicial són susceptibles de ser mediatos.

Per tal d'avaluar inicialment el nivell de litigis existent en seu jurisdiccional, ens assembla important cercar, a més de les dades facilitades pel Consejo del Poder Judicial, tota la base de dades d'Aranzadi corresponent al període 1979-2009 i de la qual en resulten les àrees específiques i el volum d'assumptes que a continuació s'indica:

Quadre 1. Anàlisi jurisprudencial de la conflictivitat en matèria mediambiental

Jurisdicció (nombre total de casos)		Àrees específiques més significatives (nombre de casos)	
Àmbit nacional	Contenciosa Administrativa (1606)	Residus (273)	Deixalles i residus sòlids urbans (140)
			Residus tòxics i perillosos (137)
		Aigües (241)	Abocaments (241)
			Depuradores (146)
			Règim sancionador (113)
		Soroll / Contaminació acústica (161)	Activitats molestes (109)
			Ordenances municipals (62)
		Atmosfera / Contaminació atmosfèrica (42)	Règim sancionador (19)
			Nivells d'immissió (15)
			Vigilància i prevenció de contaminació (13)
	Espais naturals (307)		
	Fauna (106)		
	Mines (50)		
	Flora (16)		
	Penal (417)	Delicte ecològic (78) ²⁸	
Altres delictes contra els recursos naturals i el medi ambient (337)			
Civil (542)	Sorolls (139)		
	Abocaments (48)		
	Fums (34)		
	Olors (32)		

Font: Base de Dades Aranzadi. Els casos quantificats corresponents al període 1979-2009

El quadre 1 facilita una primera aproximació quantitativa als conflictes en matèria de medi ambient²⁹ i permet identificar els principals focus de conflictivitat però, per establir el límit entre casos mediables i no mediables i per determinar el moment oportú d'intervenció mitjançant la mediació, que serien algunes de les tasques que ens han estat atribuïdes, és necessària una anàlisi qualitativa, una investigació material dels fets que van originar el conflicte jurisdiccional (vèrtex de la piràmide de conflictivitat).

Amb la finalitat referida i a efectes exemplificatius, s'ha examinat la jurisprudència en matèria de sorolls / contaminació acústica en les diferents jurisdiccions, ja que precisament és un dels supòsits on hi conflueixen més possibilitats de mediació. A continuació analitzarem els casos a Europa, a Espanya i en l'àmbit de la jurisdicció ordinària.

1. A escala europea, al Tribunal Europeu de Drets Humans han arribat casos en què els danys derivats dels sorolls es caracteritzaven per les següents notes:
 - haver estat provocats directament per l'activitat de l'Administració o bé per la inactivitat o omissió dels poders públics a l'hora de protegir els drets dels afectats davant de les immissions il·legítimes de tercers;
 - en qualsevol cas, no haver estat corregits per l'Administració ni pels tribunals nacionals;
 - tenir prou entitat com per vincular-los amb la vulneració de drets del Conveni europeu de drets humans, com el dret a la inviolabilitat del domicili i al ple desenvolupament de la vida privada i familiar (art. 8).

Són exemples paradigmàtics:

(i) Cas López Ostra contra Espanya (STEDH 9/12/1994), en què s'aprecia la violació de l'art. 8 CEDH i es condemna l'Estat a indemnitzar la recurrent pels danys derivats dels sorolls, fums i olors procedents d'una depuradora d'aigua i residus de la indústria del cuir, per considerar que l'Administració no havia desplegat l'activitat necessària per protegir-la de les immissions il·legítimes. En paraules del Tribunal, l'Estat no havia equilibrat degudament els interessos en conflicte: l'interès en el desenvolupament econòmic de la ciutat i el dret a la inviolabilitat del domicili i a la protecció de la vida privada i familiar.

(ii) Cas Moreno Gómez contra Espanya (STEDH 16/11/2004), en què s'aprecia de nou violació de l'art. 8 CEDH, derivada de la inactivitat dels poders públics a l'hora de protegir la recurrent, que vivia en una zona de discoteques acústicament saturada, i es condemna l'Estat a indemnitzar els danys.

2. A escala nacional, la sentència del Tribunal Constitucional de 23 de febrer de 2004 (Rec. 1784/1999), examinant el cas d'un establiment que superava els límits fixats per una ordenança municipal sobre protecció contra la contaminació acústica conforme a la qual es va sancionar el propietari, analitza la doctrina jurisprudencial del TEDH (en els casos anteriors i d'altres) i reconeix la incidència que en la nostra societat actual pot suposar el soroll per a drets fonamentals com el dret a la integritat física i moral (art. 15 CE) o a la inviolabilitat del domicili i a la intimitat personal i familiar (art. 18 CE), així com, a través d'aquests, per al lliure i ple desenvolupament de la personalitat.

Tot i que el medi ambient no és un dret fonamental, el cert és que la contaminació acústica pot arribar a suposar la vulneració de drets fonamentals del Títol I de la CE. Aquesta constatació, que fa anys era gairebé excepcional, s'ha incorporat en moltes resolucions judicials tant del TC com també de la jurisdicció ordinària.

A l'àmbit de la jurisdicció ordinària, trobem casos relacionats amb la contaminació acústica en diverses esferes:

- i. en seu penal, la majoria de casos (sentències de l'Audiència Provincial de Barcelona com les de 20/3/2006, 22/7/2008 i 2/1/2009) corresponen a bars o restaurants que infringien les normes administratives sobre sorolls i, un cop denunciada l'activitat, van desobeir reiteradament les mesures correctores de l'Administració.

Les sentències de la jurisdicció penal en aquesta matèria poden ser interessants per al projecte en la mesura que descriuen molt detalladament la successió de fets –aspecte útil per determinar en quin moment convé/es podria intervenir mitjançant la mediació– i en algun cas (STS 20/6/2007, en relació amb un conflicte entre veïns per música excessivament elevada d'un d'ells) tracten de fixar el límit entre la simple infracció administrativa i el delictes mediambiental, qüestió que pot estar relacionada amb la d'establir la frontera entre els casos mediables i no mediables en el nostre projecte.

- ii. en seu contenciosa-administrativa, se succeeixen les condemnes a Ajuntaments per inactivitat, en no adoptar mesures correctores de les molèsties derivades d'immissions acústiques il·legítimes (sentències del TSJ Catalunya de 18/7/2002, 2/11/2004, 10/2/2005 i 20/1/2006) o bé per haver provocat directament aquestes (STSJ Catalunya 5/10/2006, per sorolls dels aparells d'aire condicionat d'un edifici propietat de l'Ajuntament).

Els supòsits de fons de les condemnes per inactivitat són diversos: des de sorolls provocats per operacions de càrrega i descàrrega durant la nit fins als derivats del funcionament d'aparells de climatització i els produïts per bars i restaurants per sobre dels límits permesos. Processalment, aquests casos s'articulen bé per la via del procediment especial per la protecció de drets fonamentals o bé per via d'un procediment ordinari de reclamació de responsabilitat patrimonial a l'Administració.

- iii. en seu civil, destaca la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 12/6/2007, en què es va reconèixer la procedència de l'acció negatòria contra la immissió acústica de lladrucs de gossos.

En aquests supòsits la mediació pot intervenir sempre, però evidentment hi ha unes condicions que s'han de complir:

- a) en primer lloc estar disposats a l'assoliment d'una solució concertada que sempre serà millor que una resolució administrativa o judicial.
- b) suspendre la via de reclamació, ja sigui administrativa o judicial, mentre s'està fent el procés de mediació que haurà de comptar sempre amb mediadors professionals i, si s'escau i depenent de la dificultat de l'assumpte³⁰, de tècnics especialistes.
- c) instrumentar la solució convencional ja sigui prèvia administrativa o en via judicial –que en aquest supòsit i dins l'àmbit de la LJCA es pot instrumentar

per la via de la solució extraprocessal (76.2 LJCA) o per la via del conveni (77.3 LJCA)–.

Pel que fa la quantificació del cost, en un i altre supòsit, sens dubte sempre és més elevat el cost que suposa plantejar els assumptes en seu administrativa i ja no cal dir judicial. La mediació pot comportar com a costos les despeses del mediador, de l'informe acústic i del tècnic que –en el seu cas i sempre que sigui necessari– hi hagi d'intervenir³¹.

Si el conflicte ja és en seu judicial i les parts no volen mediar, el seu cost econòmic pot arribar a suposar 4 o 5 vegades el cost de la mediació en via judicial atès que, a més de la intervenció d'un advocat i, en el seu cas, procurador, també la participació de perits judicials i d'altres mitjans de prova encariran sens dubte el procediment. En aquests supòsits, hem d'afegir que la majoria de procediments seran ordinaris, raó per la qual les seves resolucions seran susceptibles d'interposar recurs d'apel·lació davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.³²

Hi ha també un cost que, avui per avui, no tenim capacitat per quantificar-lo i és el cost social, polític i de salut pública (s'inclou també el cost moral i emocional), que suposa mantenir aquest conflicte en l'àmbit judicial i que, malgrat disposar de la corresponent resolució, aquesta no satisfà mai a totes les parts i, molt sovint, és difícil d'executar i tampoc soluciona realment la problemàtica plantejada.

Finalment no voldríem acabar sense referir-nos al paper tant important i essencial que tenen les administracions supramunicipals en la cooperació i assistència als municipis en aquestes tasques. Sense la seva intervenció, no serà possible avançar d'una manera generalitzada en la mediació ambiental³³.

Malgrat les dificultats esmentades en els conflictes ambientals, entenem que la mediació es presenta com la solució més adequada i sostenible de les controvèrsies que sorgeixen en aquest àmbit.

5 Conclusions

5.1 Trets de la institució de la mediació en medi ambient

A Catalunya no s'ha identificat cap servei públic de mediació ambiental i, en canvi, sí existeixen serveis de mediació ambiental oferts per entitats i empreses. Segons els entrevistats, les següents raons justificarien la implantació d'un servei de mediació ambiental:

- Evitar la via judicial.
- Rebaixar el desgast (tant dels tècnics com dels administrats).
- Reduir les despeses de l'Administració.
- L'especificitat d'alguns camps del medi ambient: la multitud de conflictes que es generen d'abast territorial lligat a la gestió del territori, dels recursos naturals i la seva protecció.

Per altra banda, els motius pels quals fins ara rarament s'aborden aquests conflictes des de la mirada de la mediació són:

- la tendència a la judicialització; i
- l'encotillament dels procediments administratius en matèria ambiental.

Finalment, en l'ordenació del servei, trobem aquestes coincidències:

- Que sigui operatiu i ràpid.
- Cap endins: que intervingui a nivell interdepartamental i intradepartamental.
- Cap enfora: que el pugués crear l'Administració però que es donessin eines per externalitzar-lo i ser independent.

5.2 Perfil del mediador

Resumint els aspectes avançats amb més detall en l'apartat 3.1.2.1, l'equip de mediadors ambientals conclou que el possible client espera que els professionals siguin:

- Vectors pedagògics de la informació. Això implica, per tant, conèixer bé els temes ambientals sobre els quals es debat i tenir capacitat per a transmetre la informació d'una manera clara a la població.
- Equips contrastats i amb experiència en mediació i participació (per a la conducció de sessions multipart).
- Amb capacitat de facilitar possibles acords o punts de trobada.
- Professionals implicats i convençuts, més enllà de l'oferta del servei.
- Amb un coneixement específic de les problemàtiques més locals i dels lideratges naturals i les fórmules de gestió tradicional dels conflictes.

- Capacitat d'identificar i caracteritzar totes les dimensions del conflicte.
- Coneixedors dels aspectes procedimentals.
- Que sàpiguen escoltar i facilitin la comunicació entre les parts des d'una neutralitat argumental manifesta.

5.3 Recomanacions

Com a principals recomanacions dins del camp de la mediació ambiental voldríem destacar:

1. *Mediació ambiental: mediació "preventiva"*. El camp de la mediació ambiental pren força i té major potencial en els estadis previs al sorgiment d'un conflicte de naturalesa processal. Curiosament en alguns camps específics (àrees protegides) també pot resultar útil quan el conflicte és particularment advers, la situació extremadament complexa, hi ha un elevat grau de desacord o d'incomunicació entre les part implicades.
2. *Servei de mediació en conflictes ambientals*. Confirmat: existeixen els conflictes ambientals i es gestionen de maneres diverses institucionalitzades informalment. De les entrevistes realitzades, és palesa la demanda específica d'un servei de mediació en conflictes ambientals que s'esperaria que fos: una unitat operativa i ràpida, reconeguda per l'Administració però independent i amb un funcionament autònom. Caldria acompanyar-lo de serveis de mediació intradepartamentals i interdepartamentals.
3. *Homologar protocols (amb una mirada oberta)*. En el camp ambiental (ric en legislació específica i significativament reforçat en tot allò que té a veure amb el dret d'accés a la informació i a la participació pública), quan parlem de mediació des de la *praxis* es projecten un ventall de mirades (de finalistes – algunes instrumentals— a realment transformadores). Els protocols, entesos més com a principis rectors, haurien de preveure algunes especificitats de les mediacions ambientals (per exemple, el temps que cal dedicar en els previs per a una bona caracterització del conflicte i garantir la presència dels actors implicats) i la sistematització dels criteris de mediabilitat (amb relació als moments processals o de justícia ambiental).
4. *Acompanyar els processos de mediació d'una estratègia de comunicació (pública) dels resultats de la mediació*. Els interessos i drets involucrats en una mediació ambiental (més enllà de les mediacions en dret privat –com ara un acord de custòdia–), acostumen a pertànyer al camp de la mediació en dret públic i, per tant, toca interessos col·lectius o difosos. Així doncs, ens caldrà sempre gestionar la comunicació "portes enfora" dels resultats de la mediació.
5. *Acompanyar els processos de mediació d'una estratègia de comunicació científica dels continguts*. La generació d'alternatives passa per una bona divulgació científica que redueixi els *gaps* i explori aspectes a la base del conflicte com pot ser la percepció del risc.
6. *Comediació*. La complexitat dels temes, en la majoria d'ocasions, i la dimensió dels grups que poden arribar a participar en una sessió exigeix la intervenció d'equips.
7. *Formar professionals "a la carta"*. Establir criteris orientadors per a formar mediadors en aquest camp (on moltes de les intervencions amb "mirada medidora" venen de professionals l'experiència bàsica dels quals és en l'àmbit del medi ambient).
8. *Promoure noves "finestres" a la mediació ambiental en els procediments administratius*. Es tractaria que en l'àmbit dels procediments administratius reglats de naturalesa ambiental es plantegessin noves possibilitats a la mediació (a l'estil del model canadenc en les avaluacions d'impacte ambiental). Per exemple, les cartes del paisatge es podrien interpretar com una primera aproximació en aquesta línia. Això reforçaria l'interès de la mediació davant de les intervencions preventives "extraprocedimentals" de difícil seguiment si després es tramiten via parlamentària. Hauríem d'explorar nous esquemes amb base jurídica que permetin que el diàleg pugui fonamentar nous protocols (*soft law*)
9. *Reformular els sistemes d'avaluació en les mediacions ambientals*. Revaloritzar l'orientació més transformadora de les relacions i la convivència i els acords tàctics. Convindria rebaixar el perfil del "gran acord final", en el sentit de que es converteixi en l'indicador central de l'èxit de la mediació.
10. *Difondre el concepte*. En el camp ambiental, les possibilitats de la mediació són pràcticament desconegudes. La gent està poc familiaritzada amb els processos de mediació. També seria interessant reforçar els continguts curriculars relacionats amb la gestió dels recursos naturals i la qualitat de vida des de diverses mirades (la conservació, els usos, el coneixement científic i el coneixement local).

6 Bibliografia

- Arbter, K. (2003). Mediated SEA: The viennese experience. *Environmentalist*, 15, Febrer, 19 – 22.
- Bingham, G. (1986). *Resolving Environmental Disputes: A Decade of Experience*. Washington DC: The Conservation Foundation.
- Buckle, L.; Thomas-Buckle, S. (1986). Placing environmental mediation in context: Lessons from “failed” mediations. *Environ Impact Assess Rev*, 6: 55-70.
- Buckles, D. (Ed) (2000). *Cultivar la paz. Conflicto y colaboración en le manejo de los recursos naturales*. Centro Internacional de Investigación para el Desarrollo.
- Burgess, G.; Burgess, H. (1994) *Environmental Mediation: Beyond the Limits Applying Dispute Resolution Principles to Intractable Environmental Conflicts*, working paper, Conflict Research Consortium, University of Colorado.
- CADS (2003). Resolució de conflictes socials de component ambiental - Elements introductoris, *Documents de recerca*, 9.
- CADS (2010). Equitat ambiental a Catalunya. Integració de les dimensions ambiental, territorials i social a la presa de decisions. *Documents de recerca*, 15.
- Carpenter, S.; Kennedy, W. J. D. (1985). Managing Environmental Conflict By Applying Common Sense, *Negotiation Journal*, 1: 149-161.
- Corraliza, J. A.; Gilmartin, M. A. (1996) Psicología social ambiental. Ideas y contextos de intervención. A Alvaro, J. A.; Garrido, A.; Torregrosa, J. R. (Coord.) *Psicología Social Aplicada*, Madrid: Mc.Graw-Hill.
- Dotson, A. B. (1983). Who and How? Participation in Environmental Negotiation, *Environmental Impact Assessment Review*, 4: 203-217.
- Folch, R. (1999). *Diccionario de Sociología*. Barcelona: Editorial Planeta.
- González, R. (Coord.) (2000). *Processos participatius en la gestió d'espais naturals*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 17.
- Grover, K.; Grosch, J. W.; Olczak, P. V. (1996). *La mediación y sus contextos de aplicación. Una introducción para profesionales e investigadores*. Barcelona: Paidós.
- Gussman, S.; Harter, P. J. (1986). Mediating Solutions to Environmental Risks, *Annual Review of Public Health*, 7: 293-312.
- Lemkow, L. (2002). *Sociología ambiental. Pensamiento socioambiental y ecología sociales del riesgo*, 177, Barcelona: Icaria-Antrazyt.
- Lewis, C. (Ed.) (1996). *Managing conflicts in protected areas*. IUCN (The World Conservation Union) Suïssa i Regne Unit.
- McCarthy, J.; Shorett, A. (1984). *Negotiating Settlements: A Guide to Environmental Mediation*. New York: American Arbitration Association.
- Napier, C. (Ed.) (1998). *Environmental conflict resolution*. London: Cameron May.
- Nel-lo, O. (Ed.) (2003). *Aquí, no! Els conflictes territorials a Catalunya*. Barcelona: Editorial Empúries.
- Nieto, J. E. (2010). *Mediación en el ámbito del derecho ambiental*, document base elaborat per al Llibre Blanc. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Martínez-Alier, J. (2004). Los conflictos ecológico-distributivos y los indicadores de sustentabilidad, *Revista Iberoamericana de Economía Ecológica*, 1: 21-30.
- Milton, K. (Ed.) (1993). *Environmentalism- The view from anthropology*, *ASA Monographs 32*. Londres i Nova York.
- Mitchell, B (1999). *La gestión de los recursos y del medio ambiente*. Ediciones Mundi Prensas.
- O'Leary, R. *Environmental Mediation and Public Managers: What Do We Know and How Do We Know It?*, Indiana Conflict Resolution Institute. Disponible a: http://www.spea.indiana.edu/icri/env_medi.htm (consultat el 2 de novembre de 2008).
- Pol, E.; Di Masso, A.; Castrechini A.; Bonet, M. R.; Vidal, T. (2006). Psychological parameters to understand and manage the NIMBY effect”, *Révue européenne de psychologie appliquée*, 56: 43-51.
- Priscoli, J. D. (1987). “Conflict Resolution for Water Resource Projects: Using Facilitation and Mediation to Write Section 404 General Permits”, *Environmental Impact Assessment Review*, 7: 313-326.
- Quintana Ramírez, A. P. (s/d) “El conflicto socioambiental y estrategias de manejo”. Colombia: Universidad Tecnológica de Pereira. Disponible a: <http://www.asocars.org.co/archivos/grupos/Cuencas/D%C3%ADa%2015%20diciembre/Ana%20Patricia%20CONFLICTO%20Y%20RESLUCION.doc> (consultat el 2 de novembre de 2008)
- Reales, L. (2000). Entrevista a Tomás Rodríguez Villasanté, *Medi Ambient: Tecnologia i cultura*, 26, De-

- partament de Medi Ambient. Generalitat de Catalunya, 42 – 49.
- Riesel, D. (1985). “Negotiation and Mediation of Environmental Disputes”, *Journal on Dispute Resolution*, 1: 99-111.
- Sabatini, F. (1995). “¿Qué hacer frente a los conflictos ambientales?”, *Ambiente y Desarrollo*, 1995.
- Sadler, B. (1993). Mediation provisions and options in canadian environmental assessment, *Environmental Impact Assess Review*, 13: 375-390.
- Sandole, D. J. D.; Sandole-Staroste, I. (1987). *Conflict Management and Problem Solving: Interpersonal and International Applications*. Nova York: New York University Press.
- Societat Catalana d’Ordenació del Territori (2009). *Anuari Territorial de Catalunya 2009*, Barcelona.
- Susskind, L.; McMahon, G.; Rolley, S. (1987). Mediating Development Disputes: Some Barriers and Bridges to Successful Negotiation, *Environmental Impact Assessment Review*, 7: 127 – 138.
- Townsend, P. K. (2000). *Environmental anthropology (from pigs to policies)*, Waveland Press Inc. Illinois.
- Troja, M. (2000). Capacity building in environmental policy through mediation – Experiences from de mediation project “waste management Programme of Berlin, *European environment*, 10: 265 – 276.
- Universidad Externado de Colombia; Dirección de derechos humanos y acceso a la justicia (2002). *Proceso de mediación y habilidades del mediador*, Santafé de Bogotá, abril. Disponible a: <http://atecex.uexternado.edu.co/mediador/documentos/habilidades.pdf> (consultat l’11 de novembre de 2008)
- te. A Pardo, E. (Dir.) *Derecho del medio ambiente y Administración local*, Madrid: Civitas; Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Beltrán Aguirre, J. L. (1995). La distribución de competencias entre el estado y las comunidades autónomas en materia de medio ambiente, *Revista Española de Derecho Administrativo*, 41, 1995.
- Carrasco – Muñoz de Vera, C. (1988). El medio ambiente. Los movimientos sociales: aspectos sociológicos y cívicos, *Publicaciones Jurídicas*, núm. especial IV.
- Costa Yagüe, F. (1994) Problemática de los residuos urbanos. A Álvarez, J. B.; Polo, A. *Contribución a la educación ambiental: el tratamiento de los residuos urbanos*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid, 13-34.
- Cuéstara Martínez, J. M. (1980) Administración local y medio ambiente. Funciones, medios y problemas, *Revista de Estudios de la Vida Local*, 207.
- Choy i Tarrés, A. (1994). *La conflictivitat competencial: medi ambient*. Institut d’Estudis Autònoms. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Doperana Rota, D. (1996). *El derecho al medio ambiente adecuado*. Madrid: Civitas.
- Edmunds, S.; Letey, J. (1975) *Ordenación y gestión del medio ambiente*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local.
- Egea Fernández, J. (1996). Relaciones de vecindad, desarrollo industrial y medio ambiente. A Pardo, E. (Dir.) *Derecho del medio ambiente y Administración local*, Madrid: Civitas; Barcelona: Diputación de Barcelona.
- Escobar Roca, G. (1995). *La ordenación constitucional del medio ambiente*. Madrid: Dykinson.
- Escribano Collado, P.; López González, J. I. (1980). El medio ambiente como función administrativa, *Revista Española de Derecho Administrativo*, 26.
- Esteve Pardo, J. et. al. (1996) *Derecho del Medio Ambiente y Administración Local*. Madrid: Civitas; Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Fernández Rodríguez, T. R. (1973). *El medio ambiente urbano y las vecindades industriales*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local.
- Fernández Rodríguez, T. R. El problema del medio ambiente y la actividad industrial: aspectos jurídicos, *Revista de Derecho Urbanístico*, 29.

Bibliografía complementària

- Agudo González, J. (1999). Las competencias de la Comunidad Europea en materia medioambiental y su incidencia en el ejercicio de las competencias en el ámbito interno, *Revista de Derecho Urbanístico y Medio Ambiente*, 172: 125 i ss.
- Allende Landa, J. (1991). Escala local y escala internacional en el conflicto ambiental, *Revista de Derecho Urbanístico y Medio Ambiente*, 124: 525 i ss.
- Bassols Coma, M. (1996). La planificación urbanística: su contribución a la protección del medio ambien-

- Garrido Falla, F. (1979). El artículo 53 de la Constitución, *Revista Española de Derecho Administrativo*, 21.
- Giannini, S. (1973). Ambiente: saggio sui diversi suoi aspetti giuridici, *Rivista Trimestrale Diritto Pubblico*.
- Gosalvo Bono, R. (1988). El derecho del medio ambiente a la luz del derecho comparado y del derecho de la Comunidad Económica Europea, *Publicaciones Jurídicas*, núm. especial.
- Gros Espiell, H. (1996). La protección del medio ambiente en el derecho constitucional, *Actualidad Administrativa*, 855-868.
- Hannequart, J. P. (1996). *El Derecho comunitario en materia de residuos*. Barcelona: PPU.
- Hernández Gil; A. (1985). *Las relaciones de vecindad en el Código civil*, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación, Madrid.
- Herrera del Rey, J. J. (2005) La ley del ruido: Ley urbanística de escasa aplicabilidad, *Diario La Ley*, 6295, juliol, ref.º D-177.
- Herrera del Rey, J. J. (2006) Botellón. Alcohol y ruido: ¿son los ayuntamientos jurídicamente responsables y competentes? *Diario La Ley*, 6578, octubre, ref.º D-230.
- Herrera Molina, P. M. (1995). El principio quien contamina paga desde la perspectiva jurídica, *Noticias de la Unión Europea*, 122.
- Jaquenod Zsögön, S. (1991). *El medio ambiente y sus principios rectores*. Madrid: Dykinson.
- Jordano Fraga, J. (2001) El derecho a disfrutar de un medio ambiente adecuado: Elementos para su articulación expansiva, *Revista de Medio Ambiente*, 2.
- Junceda, J. (1999). *Cuestiones Ambientales*. Madrid: Colex.
- Krämer, L. (1991). Sobre el efecto directo de las directivas comunitarias, *Documentación Administrativa*, 7: 11 i ss.
- Krämer, L. (1996). El derecho comunitario relativo a la gestión de los residuos. A: Picón Risque, J. (Dir.) *Derecho medioambiental de la Unión Europea*, Madrid: McGraw-Hill, 229 i ss.
- Lamarque, J. (1975). *Le droit contre le bruit*, LGDJ, París.
- Larumbe Biurrun, P. (1995). Medio ambiente y comunidad autónoma, *Revista Vasca de Administración Pública*, 8.
- Lemkow, L. (2002). *Sociología ambiental*, Ed. Icaria-Antrazyt.
- López Menudo, F. (1991). El derecho a la protección del medio ambiente, *Revista del Centro de Estudios Constitucionales*, 10.
- Lozano Cutanda, B. (2000). *Derecho Ambiental Administrativo*. Madrid: Dykinson.
- Martí Martí, J. Comentarios a la ley 37/2003, del ruido, y al nuevo marco de protección frente a la contaminación acústica, *Diario la Ley*, 5970, año XXV.
- Martí Martí, J. (2008). *La defensa frente a la contaminación acústica y otras intrusiones*, Barcelona.
- Martimortugués Goyenechea, C. (2002). *Ruido y estrés ambiental*, Málaga.
- Martín Mateo, R. (1985). Jurisprudencia ambiental del Tribunal Supremo Español desde el cambio político, *Revista de Administración Pública*, 108.
- Martín Mateo, R. (1994). Hacia una política sostenible de residuos sólidos, *Revista Española de Derecho Administrativo*, 13.
- Martín Mateo, R. (1994). *Nuevos instrumentos para la tutela ambiental*, Madrid: Trivium.
- Martín Mateo, R. (2003) *Manual de derecho ambiental*, Thomson-Aranzadi.
- Ortega Álvarez, L. (1998) *Lecciones de Derecho del Medio Ambiente*, Valladolid: Lex Nova.
- Ortega Bernardo, J. (2000). Jurisprudencia en materia de residuos: localización de instalaciones, producción y gestión, *Revista de Derecho Urbanístico y Medio Ambiente*.
- Ortega Bernardo, J. (2002). *La intervención pública en la gestión de los residuos*. Madrid: Montecorvo.
- Parejo Alfonso, L. et al. (1996). *Derecho medioambiental de la Unión Europea*, Madrid: McGraw-Hill.
- Peñalver Cabré, A. (1997). *La regulación municipal de los residuos*. Barcelona: Cedecs.
- Póveda Gómez, P. (1997). El régimen de distribución de las competencias ambientales entre las distintas administraciones públicas. Análisis legal y jurisprudencial, *Revista Gaceta Jurídica de la Naturaleza y el Medio Ambiente*, 14.
- Puebla Pons, C. (1998). Los envases y residuos de envases, *Revista Iuris*, 23, diciembre.

- Puebla Pons, C. (2002). Intimidación domiciliar y medio ambiente acústico, *Intimidación y Seguridad*, ISEGS, Barcelona.
- Puebla Pons, C. (2006) *La recollida selectiva de residus a la regió metropolitana de Barcelona*, Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Puebla Pons, C. (2006). *La Gestió dels residus municipals*, Escola d'Administració Pública, Generalitat de Catalunya.
- Quintana López, T. (1987). *El derecho de los vecinos a la prestación y establecimientos de los servicios públicos municipales*. Madrid: Civitas (Cuadernos Civitas).
- Rodríguez Ramos, L. (1995). Instrumentos jurídicos preventivos y represivos en la protección del medio ambiente, *Documentación Administrativa*, 190.
- Romi, R. (1994). *Droit et administration de l'environnement*. Paris: Montchrestien.
- Ruiz-Rico, G. (2000) *El Derecho constitucional al medio ambiente: dimensión jurisdiccional*, Valencia: Tirant lo Blanch.
- Serrano Lozano, R. (1998). Régimen jurídico español de los residuos. A: Ortega Álvarez, L. *Lecciones de Derecho del medio ambiente*, Valladolid: Lex Nova, 1a ed., 339 i ss.
- Síndic de Greuges de la Comunitat Catalana. (2010). *Informe sobre la contaminació acústica- Memoria anys 2008 i 2009*.
- Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana. (2004). *Contaminación acústica en las actividades de ocio, establecimientos con ambientación musical y prácticas de consumo en la vía pública*, Alacant, octubre.
- Trayer, J. M. (1991). El efecto directo de las directivas comunitarias: el papel de la Administración y de los jueces en su aplicación, *Revista de Administraciones Públicas*, 125.
- Vacas García Alos, L. (2003). El Derecho de las inmisiones y la protección contra la Contaminación Acústica, *Diario La Ley*.
- Vercher Noguera, A. (1989). Aplicación de las directivas comunitarias sobre medio ambiente, *Documentación Jurídica*, 64: 759 i ss..
- Vercher Noguera, A. (1995). El medio ambiente en la Jurisprudencia del Tribunal de Justicia de la Comunidad Europea, *Cuadernos de Derecho Judicial: Derecho Comunitario presente y perspectivas*, 31.

Notes

- 1 Aquest és el cas del mòdul de Mediació ambiental, presentat al postgrau de Mediació comunitària (Universitat de Barcelona), elaborat per Xavier Carbonell i Mar Fàbregas (2004).
- 2 Per a establir el nombre de mediacions de caràcter ambiental s'han utilitzat les dades del Panel de Polítiques de la Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals. Posteriorment, amb el cens de mediacions complet s'ha contactat amb tots els tècnics municipals de localitats majors de 10.000 habitants de Catalunya per a aprofundir en els conflictes ambientals i en els processos de mediació duts a terme al llarg de l'any 2008. La voluntat d'exhaustivitat censal ha comportat també l'estudi dels quaranta un consells comarcals.
- 3 Al voltant de la dicotomia conflicte ambiental / conflicte territorial existeix una discussió conceptual que s'aborda en el proper apartat.
- 4 Vegeu mapa i informe complet a www.ecologistes.cat.
- 5 Vegeu www.territori.scot.cat
- 6 Com a tipologia hem respectat els àmbits temàtics que proposa l'Anuari.
- 7 Pensant en aquells conflictes ambientals mediats o mediables.
- 8 Conflictes territorials són tots aquells que tenen un impacte sobre el territori. Des d'aquesta premissa considerariem els conflictes ambientals com un tipus de conflicte territorial, sense ser categories intercanviables.
- 9 La dualitat ambiental / territorial és explícitament utilitzada pel moviment ecologista català, el qual fa servir consignes com "Contra la política ambiental de la Generalitat: Defensem el territori" (El País, 21.03.09).

- 10 Entenem que el “No així” obra dos nivells possibles d'intervenció per a millorar la gestió del conflicte. Un primer més relacionat amb el que entendríem com a mecanismes de Participació ciutadana/Negociació que s'empraria per obrir debat social sobre com decidir però no sobre què es decideix (seria una forma de rehuir resistències). El segon nivell, el de la mediació s'activaria, com recordàvem abans, en aquells processos on la resolució del conflicte, tot i tenir un procediment marcat, resulta ineficient o insatisfactori per al conjunt de les parts implicades.
- 11 Veure el capítol 11 sobre Gestió Relacional i Governança d' aquest llibre.
- 12 Agraïm la participació en el Grup de: Silvia Iannitelli (UB – coordinadora del màster interuniversitari sobre Polítiques socials i mediació comunitària; Marta Llobet (UB); Xavier Jiménez (Ajuntament del Prat de Llobregat); Elisabet Tejero (UB) i Daniel Pons (INYPESA).
- 13 En aquest paràgraf i successius que apareixen dins de l'apartat 3.1.1, recuperem entre cometes formulacions literals del grup de discussió.
- 14 Agraïm la bona disponibilitat per a ser entrevistats de: Eduard Plana (Centre Tecnològic Forestal de Catalunya); Jaume Vicenç (Àrea de Medi Natural dels Serveis Territorials de Girona del Departament de Medi Ambient i Habitatge); Antoni Munné (Agència Catalana de l'Aigua – Departament de Medi Ambient i Habitatge); Francesc Giró (Fundació Acció Natura –ONG Entitat de custòdia); Carles Ibàñez (Unitat d'Ecosistemes Aqüàtics – IRTA i SEO Birdlife).
- 15 Se cita per exemple el Manual 04 d' EUROPARC – España de l'any 2007 (Enredando. Herramientas para la comunicación y la participación sociales en la gestión de la red Natura 2000)
- 16 No s'ha generat un decret d'escalada perquè la pròpia assessoria jurídica de l'administració no ho ha permès per temes bàsicament legals relacionats amb els plans especials.
- 17 DOGC 4723 – 21.09.2006 – Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel que es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, i es regulen els estudis i informes d'impacte i d'integració paisatgística; Departament de Polítiques Territorials i Obres Públiques.
- 18 Direcció General d'Arquitectura i Paisatge - 2005 – La Carta del paisatge: un instrument col·lectiu i voluntari de compromís a favor del paisatge.
- 19 Certament hi ha conflictes ambientals on les administracions no hi intervenen, però són els mínims i gairebé se situen en l'àmbit civil (ja sigui relacions de veïnatge (immissions, etc.), conflictes que poden sorgir en les comunitats de veïns, dels contractes d'arrendament de locals o habitatges). Aquesta tipologia de conflictes constitueix un percentatge que poc significatiu amb relació al volum de controvèrsies que es susciten.
- 20 Prenem com a punt de partida i mètode de treball l'àmbit administratiu en el qual l'Administració sempre hi és present i actua com a poder públic; tot això sens perjudici que, excepcionalment, podria donar-se que l'Administració pugui actuar en l'àmbit privat (s'entén quan ho fa en l'àmbit civil, laboral... Contractes i relacions fora de l'àmbit administratiu).
- 21 Entenem com a conflicte algun tipus d'element d'exclusió, d'incompatibilitat de posicions, de diferències irreconciliables, de guanyadors i perdedors, etc.
- 22 Pensem en la polèmica que ara existeix amb l'ampliació de la incineradora de Sant Adrià del Besòs o bé en la construcció d'una nova instal·lació d'incineració al Garraf.
- 23 Veure l'obra d'Oriol Nel·lo (2003).
- 24 Curiosament, quan va endegar-se el primer Pla territorial sectorial d'energia eòlica a Catalunya (any 2001) hi varen haver moltes protestes i es va manifestar un rebuig molt evident, no només per part dels particulars sinó també per part de les administracions no promotores i associacions ecologistes.
- 25 És clar que quan es tramita la legalització d'una actuació amb transcendència ambiental és important la mediació preventiva per evitar després l'actuació correctora de l'Administració.
- 26 Molt implantada per les administracions anglosaxones.
- 27 En el sentit de partir de la necessitat de fer i de la procedència de les actuacions. Per exemple, si es vol fer una infraestructura, cal tenir clar que s'ha de fer i no el contrari, com malauradament passa ara.
- 28 Aranzadi classifica en aquesta categoria els casos d'emissions o abocaments a l'atmosfera, el sòl o les aigües terrestres o marítimes que posin en perill greu la salut de les persones, que puguin perjudicar les condicions de vida animal o greument els boscos, espais naturals o plantacions útils, contravenint lleis i reglaments protectors del medi ambient.
- 29 Cal tenir esguard que en aquesta estadística no es troben enregistrats tots els assumptes que s'han tramitat davant dels jutjats ordinaris contenciosos, que van iniciar el seu funcionament amb l'entrada en vigor de la LJCA 29/1998.
- 30 Imaginem que hagin de fer-se medicions acústiques, supòsit molt habitual en aquests casos, o s'han d'instrumentar mesures per subsanar les fonts acústiques. Amb la mateixa finalitat, serà necessària la intervenció d'entitats acreditades i tècnics qualificats per

l'assessorament tècnic. No oblidem que els annexos de la normativa acústica són molt tècnics i complexos i les avaluacions requereixen unes anàlisis molt acurades.

- 31 Una primera aproximació, que s'hauria de comprovar amb la pràctica que avui encara no tenim, podria ser de 3.000- 4.000 € (comptant amb la intervenció tècnica, etc.)
- 32 Arribats ja en seu d'apel·lació i depenent de les parts, el cost podria arribar a ser fins i tot 7 o 8 vegades el de la mediació.
- 33 Els municipis petits i mitjans no tenen capacitat d'instrumentar i assolir el cost d'aquests sistemes de mediació. No instrumentar la mediació, tal com hem vist, els suposa un cost molt més elevat. En aquest sentit, no podem passar per alt la intervenció de la Diputació de Barcelona en l'àmbit de la mediació comunitària; ja que dóna suport als municipis que disposen d'aquestes línies d'actuació.